

Uloga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva u turističkoj ponudi ruralnih lokalnih zajednica

Trstenjak, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:439611>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij

LUCIJA TRSTENJAK

**Uloga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva u turističkoj
ponudi ruralnih lokalnih zajednica**
**The role of family farms in the tourism offer of rural local
communities**

Diplomski rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij
Menadžment u turizmu

**Uloga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva u turističkoj
ponudi ruralnih lokalnih zajednica**
**The role of family farms in the tourism offer of rural local
communities**

Diplomski rad

Kolegij:	Turizam i lokalna zajednica	Student:	Lucija Trstenjak
Mentor:	Izv.prof. dr. sc. Jelena Đurkin Badurina	Matični broj:	4011DO23

Opatija, lipanj 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

LUCIJA TRSTENJAK

4011DO23

(ime i prezime studenta)

(matični broj studenta)

Uloga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva u turističkoj ponudi ruralnih lokalnih zajednica

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, lipanj 2024.

Potpis studenta

Sažetak

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva na ruralnim područjima su skriveno „blago“ koje potencijalno može kreirati izvrsnu turističku ponudu. S druge strane, lokalne zajednice manjih mjesta ovise o svojevrsnoj pomoći drugih aktera kako bi se postigao razvoj, posebice u turističkome aspektu. Ono što može stvoriti dobar „temelj“ za razvoj te turističke ponude jest upravo međusobna suradnja OPG-ova, te OPG-ova s ostatkom lokalnog stanovništva, kako bi si međusobno pružili pomoć. Iako postoje mjesta gdje su ljudi više zatvoreni i nisu spremni za takav oblik suradnje, postoje i mjesta gdje su ljudi više povezani i neupitno je da će si pomoći. Istraživanje provedeno za potrebe ovog rada na uzorku pet obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja se bave turizmom na području Istre je pokazalo kako turistička ponuda ruralnih područja znatno ovisi o adekvatnom uključivanju lokalne zajednice u razvoj iste, stoga je poželjno da je ta suradnja ostvarena i da obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju „odskočnu dasku“ za daljnji napredak. To je bitno ne samo za daljnji napredak, već i za postizanje blagostanja u društvu i zajedničko donošenje odluka koje će većini ići u korist.

Ključne riječi: obiteljska poljoprivredna gospodarstva; ruralna područja; lokalne zajednice; turistička ponuda; suradnja

Sadržaj

<i>Uvod</i> -----	1
<i>1. Lokalna zajednica i turizam</i> -----	3
1.1. Povijest i razvitak lokalnih zajednica-----	3
1.2. Pojmovne odrednice lokalnih zajednica-----	4
1.3. Odnos turizma i lokalne zajednice -----	6
<i>2. Pojam i značaj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva</i> -----	8
2.1. Značaj i statistika obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva u Europi-----	9
2.2. Obilježja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava Hrvatske -----	11
2.2.1. Pravna regulativa OPG-ova u Hrvatskoj-----	12
2.3. Razlikovanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava prema dopunskim djelatnostima na području Hrvatske-----	14
<i>3. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva i turizam</i> -----	17
3.1. Načini provedbe turističkih djelatnosti u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima -----	18
3.2. Turistički razvitak ruralnih područja Hrvatske kroz obiteljska poljoprivredna gospodarstva --	20
3.2.1. Primjeri OPG-ova koji se bave turističkim djelatnostima u Hrvatskoj-----	21
<i>4. Istraživanje povezanosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva i lokalne zajednice u pružanju turističkih i ostalih usluga</i> -----	24
4.1. Metodologija empirijskog istraživanja-----	24
4.2. Osnovne informacije o izabranim OPG-ovima na području Istarske županije -----	25
4.2.1. Agroturizam Nežić -----	26
4.2.2. OPG Vežnaver -----	29
4.2.3. Agroturizam Edo Pincin (Monticello) -----	32
4.2.4. Agroturizam Tončić-----	34
4.2.5. Agroturizam Gardina-----	36
4.3. Rezultati istraživanja provedenog u odabranim OPG-ovima -----	38
4.3.1. Međusobna suradnja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Istarske županije -	38
4.3.2. Uključenost lokalne samouprave i turističke zajednice u aktivnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava-----	40

4.3.3. Suradnja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s lokalnim stanovništvom na području Istarske županije-----	42
<i>Zaključak</i> -----	43
<i>Bibliografija</i> -----	46
Popis ilustracija-----	48

Uvod

Lokalne zajednice od svojih početaka označavaju povijesnu prekretnicu kada su ljudi prestali putovati samo zbog hrane i radi sigurnosti. Počeli su birati sjedilački način života naspram onog nomadskog, te su učili nove načine pribavljanja hrane. Polazište je uvijek bila poljoprivreda, a bilo je potrebno naučiti i kako se baviti istom. Prenosjenjem znanja s generacije na generaciju, a kasnije i pismeno, poljoprivreda je stvarala „temelj“ za opstanak, a i razvoj mnogih drugih djelatnosti. Ti poljoprivrednici su kroz godine počeli dobivati ideju iz želje, a i potrebe, za prodajom svojih proizvoda, te više nije isključivo bila svrha da prehrane sami sebe. Iako je to u počecima bilo kroz „jednostavne“ obrte, prodaje na sajmovima ili tržnicama, prije nekoliko desetljeća pojavio se i pojam obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Taj relativno „moderan“ pojam omogućio je poljoprivrednicima prodaju s „kućnog praga“ te im dozvolio da se nesmetano bave aktivnostima na svome imanju, bez odlaska iz kuće. Isto tako, omogućio im je financijsku korist, ponekad i bez ulaganja u radnu snagu, jer im je otvorena mogućnost rada u krugu članova obitelji. Sve ono što su kroz godine stvarali sada imaju mogućnost podijeliti s ostatkom zajednice, a i šire, predstavljati se na manifestacijama i sajmovima, promovirati se na internetskim stranicama i društvenim mrežama, te si u konačnici i na taj način potencijalno povećati prodaju. Lokalno stanovništvo i turistička zajednica ovdje imaju ulogu promotora, a obiteljska poljoprivredna gospodarstva stvaraju novu razinu turističke ponude toga područja. To je posebno vidljivo u ruralnim područjima gdje je prisutan manjak sadržaja naspram većih mjesta ili gradova. Na tim područjima turistički razvitak je izuzetno bitan, jer su nerijetko i geografski i infrastrukturno izdvojeni od razvijenijih gradova. No, upravo je to možda ključ za njihov uspjeh – dolaze im turisti željni bijega od gradske užurbanosti i buke. Isto tako, kako bi zaista privukli veće količine turista, bitno je razviti gastronomsku i ponudu smještajnih objekata. Danas je u Republici Hrvatskoj to vidljivo u mnogo manjih, ruralnih mjesta gdje se „iz dana u dan“ grade nove kuće za odmor, restorani i ostala turistička infrastruktura.. To je rezultat sve veće želje, primjerice, mladih obitelji, da svoje slobodno vrijeme provode u prirodi, te da njihova djeca uče o seoskom načinu života.

Ovaj diplomski rad ima u središtu glavno istraživačko pitanje:

Jesu li obiteljska poljoprivredna gospodarstva na području Istarske županije zadovoljna sa suradnjom sa lokalnom zajednicom, i na koje sve načine se ta suradnja ostvaruje?

Svrha i cilj istraživanja u ovome diplomskom radu jest pobliže pojasniti pojmove obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, njihove povezanosti s lokalnom zajednicom, „benefitima“ koje imaju od iste i izazovima na koje nailaze u tome pogledu. Isto tako, kako razvijaju (i ako razvijaju) turističku ponudu svog imanja, te koja je razina njihova zadovoljstva angažmanom lokalne zajednice. Za primjer je uzeta Istarska županija i odabrani su OPG-ovi koji djeluju na ruralnom području Istre kako bi se ispitalo njihov odnos s lokalnom zajednicom. Za potrebe empirijskog istraživanja odabran je kvalitativan pristup, a podaci za analizu su prikupljeni metodom strukturiranog intervjua. Također, podaci za ovaj intervju sakupljeni su kroz pet pitanja, s potpitanjima, koja su postavljena predstavnicima pet različitih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Istarske županije.

Diplomski rad je raspoređen u četiri glavna poglavlja, s potpoglavljima, te uvod i zaključak. Prvo poglavlje obuhvaća definicije i povijesni razvoj lokalnih zajednica, te odnos lokalnih zajednica i turizma. Drugo poglavlje odnosi se na pojmovne odrednice obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, njihov značaj u Europi te njihova obilježja, pravne odrednice i dopunske djelatnosti u Hrvatskoj. U trećem poglavlju objašnjen je odnos obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i turizma, te način na koji se kod njih provode turističke djelatnosti, te su dani primjeri iz Hrvatske. Četvrto poglavlje sadržava istraživački dio diplomskog rada, gdje se na primjeru obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Istarske županije ispitalo zadovoljstvo i razina suradnje s lokalnom zajednicom.

1. Lokalna zajednica i turizam

Termin „zajednica“ može se interpretirati na više načina, no ukratko se može definirati kao grupa ljudi koja dijeli neke zajedničke interese, iskustva, ili se pak nalaze na istom mjestu. Može se također reći da je važna odlika zajednice želja njezinih pripadnika za osjećajem pripadnosti. Isto tako, kroz zajednicu ljudi zadovoljavaju svoje potrebe, društvene i druge prirode.¹

One stvaraju prilike za poduzetništvo, zapošljavanje i gospodarski razvoj, doprinoseći ukupnom razvoju i blagostanju u društvu. Isto tako, lokalne zajednice često predstavljaju jedinstvene kulturne tradicije, prakse i naslijeđe, služeći kao svojevrsna spremišta kulture, znanja i identiteta ljudi na tome području. Svi članovi zajednice međusobno surađuju i nadopunjuju se kako bi se ostvarili željeni zadaci.² Iz toga proizlazi definicija lokalne zajednice kao povezanost ljudi zajedničkim potrebama, tradicijom i/ili identitetom na određenom prostoru koji im omogućava komunikaciju i suradnju.³

„Dodirna točka“ lokalne zajednice i turizma je upravo čovjek, odnosno ljudi u zajednici, koji su pokretači svega. Turizam se usko veže uz lokalnu zajednicu, jer uvelike ovisi o istoj. Turisti su željni vidjeti određene prostore, a lokalna zajednica tog područja može im pomoći da upoznaju to mjesto „iz prve ruke“, kroz iskustva ljudi u toj lokalnoj zajednici.

1.1. Povijest i razvitak lokalnih zajednica

Lokalne zajednice dio su lokalne samouprave određenog područja. One čine „srž“ tog područja, a povijesno gledajući imale su izuzetan značaj u razvoju kulture, migracija ljudi na te prostore ili pak iseljavanje na druge, te spajanja ljudi koji su možda na „prvi pogled“ nespojivi. Također, lokalne zajednice kroz povijest mijenjale su svoj „oblik“, prilagođavale su se okruženju i ljudima koje ih čine. Lokalne zajednice postoje otkad ljudi žive u grupama, a njihova se povijest može pratiti do najranijih civilizacija. U prošlosti, zajednica je doprinijela nastanku osjećaja pripadnosti pojedinaca na određenom lokalitetu, osjećaja sigurnosti i bila je

¹ Pavić-Rogošić, *Naša zajednica, naša odgovornost, priručnik za uspješno organiziranje lokalne zajednice.*, str. 10-13

² Clark, *Understanding community: a review of networks, ties and contacts*, članak

³ Lokalna zajednica. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. www.enciklopedija.hr, Pristupljeno 18.3.2024.

od velike važnosti u društvenom, gospodarskom i ekonomskom aspektu života ljudi toga vremena. Kroz godine, kako se društvo razvijalo i dobivalo cjeloviti „oblik“ kojeg ima danas, lokalne zajednice služile su kao osnova za taj razvoj. Ljudi su se ujedinili po djelatnostima kojima se bave, a poljoprivreda je bila osnova od koje je sve počinjalo, s obzirom na to da je bila neophodna ljudima za preživljavanje. Nomadi su polako prestajali biti nomadi, te bi se stacionirali na određenom području i izgradili svoju lokalnu zajednicu.⁴

U Republici Hrvatskoj se još početkom 10. stoljeća javlja pojam županija. Kroz godine, njihov „raspored“ mijenjao se pod drugim vladarima, no u konačnici županije kakve se poznaju danas utvrđene su nakon Domovinskog rata.⁵

1.2. Pojmovne odrednice lokalnih zajednica

Definicije lokalnih zajednica evoluirale su tijekom vremena, oblikovane povijesnim kontekstima i odrednicama, utjecajnim osobama i različitim događajima. Koncept lokalnih zajednica sastavni je dio razumijevanja strukture društva, budući da obuhvaća društvenu, kulturnu i gospodarsku dinamiku određenog geografskog područja.

Kao što je prethodno navedeno, lokalne zajednice dio su lokalne samouprave. Pod lokalnu samoupravu spadaju općine i gradovi. Oni se direktno odnose na građane i njihove potrebe. Svaka zajednica, a u ovome kontekstu i lokalna zajednica, mora prepoznati lokalne potrebe i resurse. Potrebe su u tome kontekstu definirane kao raskorak između situacije kakva jest i kakva bi mogla biti, a resursi kao ono što se može iskoristiti za poboljšanje kvalitete života. Postoji puno razloga u nekoj zajednici zašto se treba provesti proces prepoznavanja lokalnih potreba i resursa, a neki od njih su:

- Razumijevanje okoline
- Poznavanje zajednice i njezinog stava prema problemima
- Odlučivanje o prioritetima djelovanja.⁶

⁴ dr. Sergejev, *Što je lokalna zajednica (komuna)?*, članak

⁵ Hrvatska enciklopedija, www.enciklopedija.hr; zadnje pristupljeno 18.03.2024.

⁶ Pavić-Rogošić, *Naša zajednica, naša odgovornost, priručnik za uspješno organiziranje lokalne zajednice.*; str. 41-43

Rješavanje problema u određenoj (lokalnoj) zajednici temelji se na spoznaji da su oni sastavni dio gotovo svake aktivnosti i situacije, te da se adekvatnom analizom svaki može odstraniti. Naime, za probleme u zajednicama može se reći da su izazovi. Ti se problemi manifestiraju u različitim oblicima, kao što su siromaštvo, kriminal, društvena nejednakost, zagađenje i nedostatak pristupa osnovnim uslugama.⁷ Lokalne zajednice služe kao temelj društva, gdje se pojedinci okupljaju kako bi živjeli, radili i komunicirali jedni s drugima. Međutim, kada se unutar tih zajednica pojave problemi, oni mogu imati dalekosežne posljedice koje utječu na cjelokupnu dobrobit njihovih stanovnika.

Partnerstva su ključan čimbenik (lokalnih) zajednica. Partnerstva u izgradnji lokalne zajednice „odigrala“ su ključnu ulogu u oblikovanju razvoja i rasta društava tijekom godina. Ta su partnerstva okupila pojedince, organizacije i vlade kako bi radili na zajedničkim ciljevima, poput poboljšanja obrazovanja, zdravstvene zaštite, infrastrukture i ukupne kvalitete života. Također, partnerstva u izgradnji lokalne zajednice značajno su utjecala na dobrobit društava diljem svijeta. Okupljanjem različitih dionika, kao što su vladine agencije, neprofitne organizacije, tvrtke i članovi zajednice, ova su partnerstva uspjela osigurati resurse i ostvariti suradnju u aktivnostima od kojih sve uključene strane imaju nekakvu korist. Partnerstva u izgradnji određene zajednice jedan su od strateških „alata“ za obavljanje zadataka. Isto tako, korisna partnerstva imaju mnoge „benefite“ a to mogu biti novac, reputacija, materijalna dobit, dobri poslovni odnosi i ostalo.⁸ Suradnja dionika pojedine zajednice, ne samo da ubrzava proces željenog cilja, već utječe na zajednicu i sveopću dobrobit iste. Zajednički napor i ekspertize dionika iz različitih sektora zajednice tako utječu na iskorištavanje resursa više sektora, pa se zajedničkim djelovanjem uspješno prevladavaju moguće prepreke na koje njihov cilj nailazi. Iako u nekim slučajevima partnerstava može doći do dominacije određenih partnera u donošenju odluka ili davanju prednosti vlastitim interesima, što može dovesti do napetosti i podjela, suradnja i rješavanje različitosti svakako ima više pozitivnih učinaka no onih negativnih.

⁷ Pavić-Rogošić, *Naša zajednica, naša odgovornost, priručnik za uspješno organiziranje lokalne zajednice.*, str. 44,45

⁸ Ibid.; str. 64,65

1.3. Odnos turizma i lokalne zajednice

Sagledavajući lokalne zajednice, može se reći da turizam postaje mehanizam promjene u društvu, znanosti, kulturi i okolišu, s obzirom na čvrstu povezanost ovih djelatnosti s lokalnim zajednicama. Razumijevanje i procjena utjecaja turizma na lokalne zajednice neophodni su kako bi se osigurala dugoročna uspješnost i razvitak turističke industrije. Iz navedenog, bitno je za naglasiti da su lokalne zajednice „alat“ za turističke aktivnosti, u vidu povećanja prihoda, zapošljavanja i sveopćeg poboljšanja životnog standarda.⁹

Ono što je prvenstveno bitno za sagledati, kada se govori o odnosu turizma i lokalne zajednice, jesu ekonomski utjecaji koje turizam ima na iste. Kao što je i prije navedeno, turizam stvara radna mjesta za lokalno stanovništvo, te istovremeno kroz provođenje turističkih djelatnosti, stvara prihode. Turizam u ovome slučaju djeluje na ekonomiju tog područja kao „domino“ efekt, jer s većim brojem turista dolazi do veće potražnje lokalnih dobara i/ili usluga, a samim time poduzeća na tom području bolje posluju, posebice ugostiteljski i smještajni objekti. Uz to, razvojem turizma to područje primorano je razviti svoju infrastrukturu, te će se orijentirati k izgradnji više smještajnih objekata, prometne infrastrukture ili drugog. Nadalje, bitno je za naglasiti utjecaj turizma na kulturu lokalne zajednice. Naime, interakcija turista i lokalnog stanovništva dovodi do razmjene ideja, upoznavanja drugih kultura i društvene homogenosti.¹⁰ Na taj način i lokalno stanovništvo „širi svoje vidike“ te uči o drugim kulturama i razvija toleranciju prema istima.

Isto tako, lokalne zajednice mogu iskoristiti turizam kao „alat“ za promicanje svoje kulturne i povijesne baštine. Mnogim turistima je razgledavanje kulturnih znamenitosti prioritetna aktivnost kada dođu na neku destinaciju. S druge strane postoje i oni turisti koji kulturu žele upoznati na drugi način, primjerice kroz tradicionalnu gastro i eno ponudu tog područja. Svakog turista na određeni način zainteresira kultura posjećenog područja, stoga je to veoma bitan faktor.¹¹

Ipak, s kulturnog aspekta postoje određene prijetnje na koje se može naići prilikom pretjeranog razvoja turizma na određenom području. Naime, pretjerano iskorištavanje kulture

⁹ Fariborz, Redzuan, Gill, *Community Perceptions toward Economic and Environmental Impacts of Tourism on Local Communities.*, članak

¹⁰ Ibid.

¹¹ Malek, Cota, *Integrating Communities into Tourism Planning Through Social Innovation.*, *Tourism Planning & Development*, članak

u svrhu turizma može dovesti do gubitka iste na tome području. Isto tako, prilikom dolaska velikog broja turista, lokalno stanovništvo nerijetko gubi svoj identitet, jer se maksimalno prilagođava potrebama turista. Ključno je da se kultura stavi u „fokus“ aktivnosti, te važnost za očuvanje iste, uz educiranje posjetitelja da poštuju kulturu destinacije.¹²

Turizam može uvesti svojevrsni „balans“ u društvene odnose, na način da spaja ljude različitih kultura i običaja te potiče smanjenje jaza nejednakosti i nepravde među spolovima, vjerama i rasama. Adekvatno „doziranje“ utjecaja turizma na lokalnu zajednicu može pridonijeti mnogim pozitivnim promjenama i novinama.

Kod međuodnosa turizma i lokalne zajednice bitno je spomenuti pojam *Community Based Tourism (CBT)*. Turizam temeljen na potrebama lokalne zajednice (CBT) je alat za razvoj zajednice koji jača sposobnost ruralnih zajednica da upravljaju turističkim resursima uz neophodno sudjelovanje lokalne zajednice.¹³ Postoji mnogo koraka koji sačinjavaju CBT, no obavezno je da lokalna zajednica određenog, primjerice, ruralnog područja, prihvati turizam i adekvatno se educira o istome. Također, bitna je dobra organizacija lokalne zajednice i njezina uključenost u sve aktivnosti.

CBT projekti u lokalnoj zajednici stekli su iznimnu popularnost tijekom posljednja tri desetljeća. Ove relativno novije metode razvoja temelje se na participativnom pristupu i na kraju su se pojavile kao a rezultat neuspjeha pristupa "odozgo prema dolje". CBT projekti razlikovali su se u svojim metodologijama, a zajednička im je bila u njihovom povezivanju očuvanja okoliša i društveno-ekonomskog razvoja, ponajviše u i oko zaštićenih područja.¹⁴

¹² Blackstock, *A critical look at community based tourism.*, članak

¹³ Hamzah, Khalifah, *Handbook on Community Based Tourism "How to Develop and Sustain CBT"*, str. 4

¹⁴ Goodwin, Santilli, *Community-Based Tourism: a success?*, članak

2. Pojam i značaj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva

Pojam „obitelj“ u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima čine „stup“ i bazu od koje sve kreće. Obitelji na svojim gospodarstvima zajedničkim radom ispunjavaju zadatke i ostvaruju željene ciljeve. Stoga za obiteljska poljoprivredna gospodarstva postoji službena definicija koja objedinjuje sve odlike istog.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva mogu se definirati kao „organizacijski oblik gospodarskog subjekta poljoprivrednika fizičke osobe koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske djelatnosti, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, znanju i vještinama članova obitelji“.¹⁵ Odnosno, obiteljska poljoprivredna gospodarstva smatraju se onima koja se bave poljoprivrednim i popratnim djelatnostima, u kojima sudjeluju svi ili neki članovi te obitelji.

Temeljni čimbenici koji konstruiraju svako obiteljsko gospodarstvo su obitelj, posjed, te sredstva potrebna za rad. Zadaća je svakog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva održavati svoj posjed te zajedničkim snagama članova obitelji provoditi odabrane aktivnosti, odnosno proizvoditi proizvode.

Kontinuirani angažman svih ili nekih članova obitelji na OPG-u ključan je čimbenik razvoja istog, a naporan rad i trud sudionika može rezultirati kvalitetnim napretkom svakog OPG-a. Rezultati tih napora donose mnoge „benefite“ za OPG, te djeluju kao „domino“ efekt na svoju zajednicu, općinu, grad a naposljetku i državu.

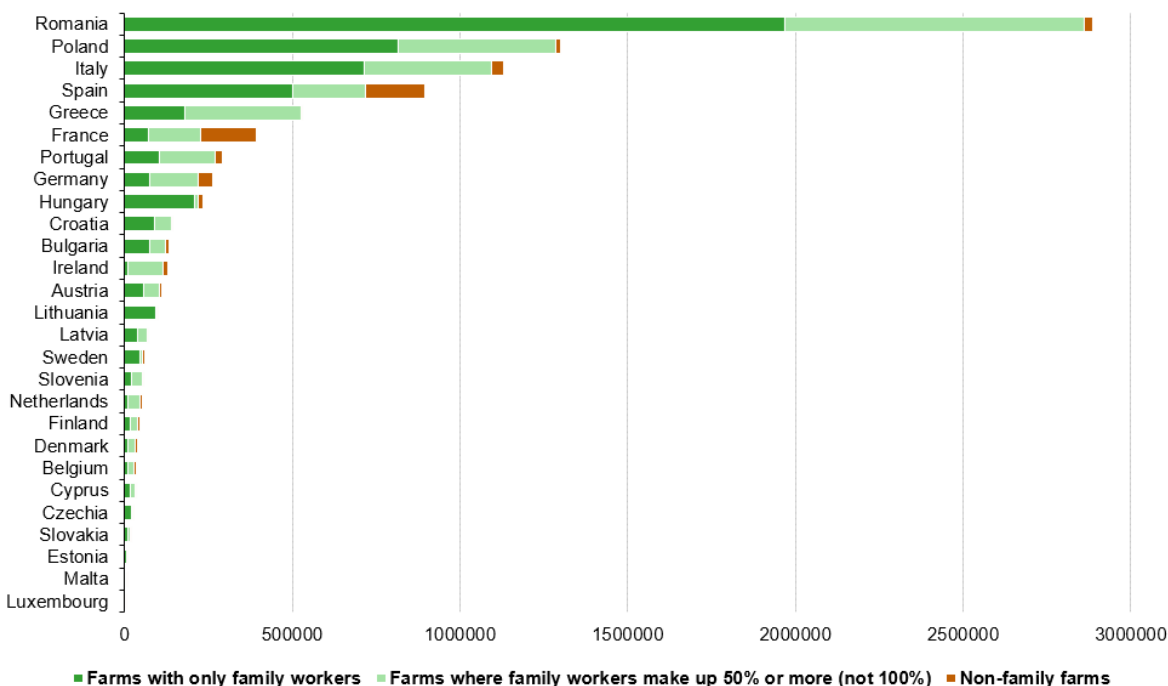
¹⁵ Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva; poljoprivreda.gov.hr; zadnje pristupljeno 18.03.2024.

2.1. Značaj i statistika obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva u Europi

Prema istraživanju iz 2020. godine, dobiveni su podaci da je većina od skoro 10 milijuna poljoprivrednih imanja u Europi obiteljski vođena.¹⁶ Otprilike 93% mogu se klasificirati kao obiteljska poljoprivredna gospodarstva, gdje pola ili više ukupne radne snage čine članovi obitelji (ostatak čine zaposleni izvana, odnosno oni koji nisu članovi obitelji).

Farms in the EU, 2020

(by family, non-family type)

Grafikon 1: broj poljoprivrednih gospodarstva Europe, obiteljskih i ne obiteljskih; podaci za 2020. godinu, izvor: Eurostat

Od svih zemalja Rumunjska se najviše ističe po brojnosti poljoprivrednih gospodarstva, a posebice obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva. S druge strane, u Francuskoj je omjer obiteljskih i ne obiteljskih gospodarstava gotovo pa podjednak, te prevladavaju ona gdje pola ili više onih koji sudjeluju u poljoprivrednim aktivnostima su članovi obitelji.

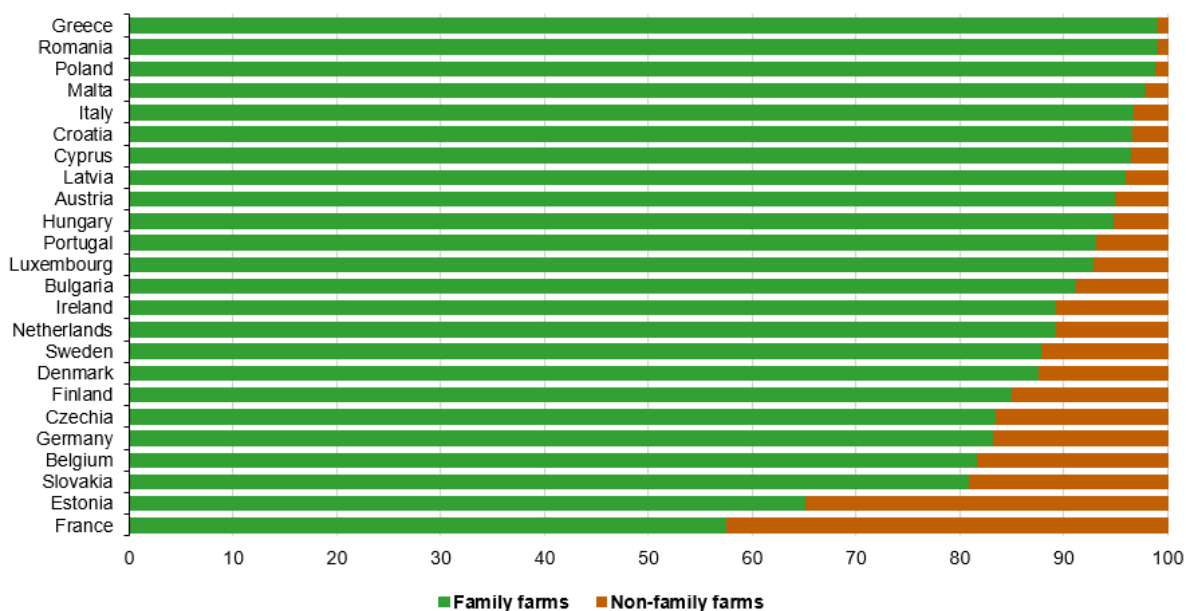
Poljska, Italija, Španjolska, Mađarska, Hrvatska i Lituanija također su primjeri država u kojima prevladavaju obiteljska poljoprivredna gospodarstva, a na kojima rade isključivo članovi obitelji.

¹⁶ Eurostat, ec.europa.eu; zadnje pristupljeno 18.03.2024.

Kod država s najvećim udjelom obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva moraju se istaknuti Grčka, Rumunjska, Poljska, Malta, Italija i Hrvatska.

Distribution of farms, 2020

(% of farm holdings)

Grafikon 2: raspodjela poljoprivrednih gospodarstva (postotni udio obiteljskih i ne obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva) u pojedinoj državi; podaci za 2020. godinu, izvor: Eurostat

Grčka, Rumunjska i Poljska države su u Europi s najvećim udjelom obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva u Europi. Hrvatska se nalazi na visokom 6. mjestu, a otprilike 95% čine obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Uz Hrvatsku, Malta i Cipar primjeri su manjih država s velikim udjelom obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

Iz navedenih podataka moguće je zaključiti da obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju važnu ulogu u mnogim državama u Europi. Razlog tome jest upravo rasprostranjenost poljoprivrednih djelatnosti, primjerice u Rumunjskoj, gdje su upravo poljoprivreda, industrija i uslužne djelatnosti primarne.¹⁷ S druge strane, u državama kao što su Italija, Portugal, Francuska ili Hrvatska turizam je primarna djelatnost, no i dalje su zabilježena brojna obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Razlog tome su plodna tla i pogodna klima, koja u manjim mjestima osiguravaju obiteljima bavljenje i životom od poljoprivrede tijekom cijele godine.

¹⁷ Statista, www.statista.com, "Rumunjska: Udio gospodarskih sektora u bruto domaćem proizvodu (BDP) od 2012. do 2022."; zadnje pristupljeno 18.03.2024.

2.2. Obilježja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava Hrvatske

Hrvatska kao država s mnogo prirodnih bogatstva te pogodnom klimom i tlom za poljoprivredu, savršena je podloga za razvoj poljoprivrednih gospodarstava. U Hrvatskoj danas postoji preko 150.000 registriranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, a neki od proizvoda koje nude su maslinova ulja, alkoholna pića (likeri, vina itd.), meso i mesne prerađevine, jaja, voće i povrće, mlijeko i mliječne proizvode, med, proizvode od žitarica, orašaste plodove, sokove, džemove i ostalo.¹⁸

OPG-ovi u Hrvatskoj rasprostranjeni su kroz 21 županiju, a najviše ih ima u Zagrebačkoj, Splitsko-dalmatinskoj, Osječko-baranjskoj i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Zagrebačka županija broji 13.455 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, dok Splitsko-dalmatinska 12.610. S druge strane, u Osječko-baranjskoj ima 11.360, a u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji 10.581 OPG-ova. Najmanje OPG-ova ima u Primorsko-goranskoj županiji (3.532), a razlog tome zasigurno je manjak poljoprivrednih posjeda i fokus na turistički razvoj.¹⁹

S obzirom na to da su obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Hrvatskoj dio mnogo gospodarskih grana, imaju velik značaj za razvitak istih te postoje organizacije koje se bave, primjerice, sakupljanjem i obradom podataka o OPG-ovima. Primjer takve organizacije je „OPG-ovi Hrvatske“, koju je osnovala „INOPRO“, Udruga za inovativne projekte, u suradnji s Hrvatskom zajednicom županija. Na njihovoj službenoj stranici vidljivi su podaci o brojnosti OPG-ova u Hrvatskoj, te koji su sve registrirani. Isto tako, poljoprivrednici imaju opciju putem iste stranice prijaviti svoj OPG. Obrazac za prijavu sastoji se od nekolicine vrlo jednostavnih pitanja, te se može ispuniti u „par klikova“.

¹⁸ OPGovi Hrvatske, www.opgovi.hr; zadnje pristupljeno 19.03.2024.

¹⁹ Ibid.

2.2.1. Pravna regulativa OPG-ova u Hrvatskoj

Za obiteljska poljoprivredna gospodarstva može se reći da su jedan od značajnijih strateških organizacijskih oblika određene države, posebice u Republici Hrvatskoj gdje su zaista rasprostranjeni. Ime i naziv OPG-a jedna je od ključnih čimbenika na koji se određeni OPG predstavlja. To je ime pod kojim posluje, te je izuzetno važno adekvatno se predstaviti tržištu. OPG-ovi uz svoj naziv moraju sadržavati ime i prezime nositelja OPG-a.

Fizička osoba koja se želi baviti poljoprivrednom proizvodnjom može odabrati organizacijski oblik OPG-a, ako udovoljava uvjetima da samostalno obavlja gospodarsku djelatnost poljoprivrede (kao glavnu ili dopunsku), da ima ekonomsku veličinu gospodarstva veću od 3.000 eura, da je po osnovi obavljanja poljoprivrednih djelatnosti obveznik poreza na dohodak ili dobitak, da je upisan u Upisnik OPG-ova, i da nema istovremeno prijavljen obrt za obavljanje poljoprivredne djelatnosti.²⁰

Nositelj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva je svaka punoljetna osoba izabrana od strane članova OPG-a. Svi članovi obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva moraju imati prebivalište na istoj adresi, točnije adresi OPG-a.

Uz naziv OPG-a u Republici Hrvatskoj može se priložiti i riječ „hrvatski“ ili „Hrvatska“. Pojedini dijelovi samog naziva smiju biti riječi ili znakovi na stranom jeziku/pismu, te se može upisati u Upisnik OPG-ova na stranim jezicima. Taj Upisnik izdan je od strane Republike Hrvatske (Zakon o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima). S druge strane, naziv obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva ne smije se podudarati s nazivom nekog drugog, niti smiju vrijeđati prava intelektualnog vlasništva. Također, naziv OPG-a ne smije sadržavati imena, grbove, zastave ili druge državne ambleme.²¹

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva svoje proizvode smiju prodavati, naravno zakonito. To uključuje veleprodaju – registriranim pravnim i fizičkim osobama koji te proizvode kasnije prerađuju i/ili prodaju dalje, te maloprodaju – izravno krajnjim korisnicima. OPG-ovi također nerijetko svoje proizvode predstavljaju na različitim sajmovima, tržnicama te ostalome.²²

²⁰ Zakon Republike Hrvatske o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima; Stavka IV., čl.15

²¹ Ibid.; Stavka IV., čl.18

²² Ibid. ;Stavka V., čl.27

Poticaji za OPG-ove mogu služiti kao „odskočna daska“ poljoprivrednicima u vidu financija, kako bi im se pomoglo u daljnjem razvoju. Za OPG-ove moguće je iskoristiti, s obzirom na veličinu i djelatnost istih, jednu od 7 mjera, točnije podmjera, a to su:

- a) Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava
- b) Zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš
- c) Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima
- d) Potpora mladim poljoprivrednicima
- e) Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području
- f) Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava
- g) Ulaganje u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima.²³

U sklopu restrukturiranja, modernizacije i povećanja konkurentnosti te zbrinjavanja, rukovanja i korištenja stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš poljoprivrednici su u mogućnosti dobiti od 5.000 do 1.000.000 eura bespovratnih sredstava, gdje veći intenzitet potpore imaju mladi poljoprivrednici. S druge strane, povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima uključuje 15.000 do 2.000.000 eura bespovratnih sredstava, s istim intenzitetom potpore kao i druge podmjere. Potpora mladim poljoprivrednicima, potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području te potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava nude 50.000 eura bespovratnih sredstava uz 100% intenziteta potpore. Ulaganje u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti uključuje mogućnost dobitka 200.000 eura bespovratnih sredstava.²⁴

²³ Eurokonzalting, eurokonzalting.com, Poticaji za OPG; zadnje pristupljeno 19.03.2024.

²⁴ Ibid.

2.3. Razlikovanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava prema dopunskim djelatnostima na području Hrvatske

Kada se govori o dopunskim djelatnostima u OPG-u, tada je nužno spomenuti status OPG-a. Prema Zakonu Republike Hrvatske, točnije Zakonu o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, status OPG-a definira područja djelatnosti istog, koji se biraju prilikom upisa u Upisnik OPG-ova. Postoje četiri statusa prema Zakonu koje OPG može izabrati s obzirom na dopunske djelatnosti a to su:

- 1) „OPG za proizvodnju koji obavlja gospodarsku djelatnost poljoprivrede obradom zemljišta, uzgojem bilja i/ili držanjem i uzgojem stoke
- 2) OPG za proizvodnju i preradu koji obavlja gospodarske djelatnosti poljoprivrede obradom zemljišta, uzgojem bilja i/ili držanjem stoke te obavlja s poljoprivredom vezane dopunske djelatnosti proizvodnje vlastitih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda temeljem ispunjavanja uvjeta za dopunske djelatnosti OPG-a
- 3) OPG za proizvodnju i usluge koji obavlja gospodarske djelatnosti poljoprivrede obradom zemljišta, uzgojem bilja i/ili držanjem stoke te obavlja uslužne dopunske djelatnosti u poljoprivredi i izvan nje temeljem ispunjavanja uvjeta za dopunske djelatnosti OPG-a ili
- 4) OPG za proizvodnju, preradu i usluge koji obavlja gospodarske djelatnosti poljoprivrede obradom zemljišta, uzgojem bilja i/ili držanjem stoke te obavlja s poljoprivredom vezane dopunske djelatnosti proizvodnje vlastitih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i pruža uslužne dopunske djelatnosti u poljoprivredi i izvan nje temeljem ispunjavanja uvjeta za obavljanje dopunske djelatnosti OPG-a.“²⁵

²⁵ Zakon o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, Stavka IV., čl. 17

Dopunske djelatnosti kod obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava uključuju **proizvodnju poljoprivrednih, prehrambenih proizvoda** na OPG-u, **izradu neprehrambenih proizvoda** na OPG-u, **pružanje ugostiteljskih, turističkih i ostalih usluga**, te **ponuda ostalih aktivnosti** na OPG-u.²⁶

Prvenstveno, pod **proizvodnjom poljoprivrednih, odnosno prehrambenih proizvoda** smatra se, primjerice, proizvodnja likera, džemova ili sličnog uz uvjet da je do 50% sirovina kupljeno od drugih gospodarstava.²⁷ U to se također ubraja branje, sušenje i/ili konzerviranje proizvoda, kao što su gljive i ostalo. To znači da svi sudionici/zaposlenici određenog OPG-a moraju osigurati samostalnu izradu svojih proizvoda, od svojih sirovina i isključivo svojim radom. Određene sirovine ponekad se moraju pribaviti iz drugih izvora, no bitno je staviti naglasak na prirodnom, „ručno“ izrađenom proizvodu.

U **izradu neprehrambenih proizvoda** spada mnogo različitih zanata - od izrade proizvoda od drva, slame i drugih pletarskih materijala, rukotvorina, nakita, igračaka, raznovrsnih suvenira od kamena, kože, stakla ili gline, proizvoda od pčelinjeg voska, sapuna, eteričnih ulja i kozmetičkih proizvoda, proizvoda od konca i vune (izrađenih primjerice pletenjem ili kukičanjem), izrade proizvoda od drva pa sve do izrade proizvoda od cvijeća i drugih bilja.²⁸

Pod **pružanjem usluga** mogu se smatrati, primjerice, rad s traktorima i/ili raznovrsnim uređajima i alatima u građevinskim ili komunalnim poslovima. Također spadaju usluge sa radnim životinjama, primjerice u određenim ruralnim tradicijama.²⁹

Prema Zakonu o poljoprivredi, **pružanje turističkih usluga** mogu biti „omogućavanje sudjelovanja u poljoprivrednim aktivnostima kao što su berba voća i povrća, ubiranje ljetine i sl., lov i ribolov, vožnja kočijom, čamcem, biciklom, jahanje, pješačenje i slične aktivnosti te iznajmljivanje sredstava, pribora i opreme za te aktivnosti; provođenje programa kreativnih i edukativnih radionica vezanih uz poljoprivredu, tradicijske obrte i sl., prezentacija poljoprivrednoga gospodarstva te prirodnih i kulturnih vrijednosti u okviru istog, posjete registriranim privatnim etno zbirka i sl. organizacija izleta za goste koji koriste usluge

²⁶ Narodne Novine, narodne-novine.nn.hr, Ministarstvo poljoprivrede-pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima; čl. 3

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

smještaja; omogućavanje prostora za piknik i izlet; omogućavanje korištenja žičare, vučnice, uspinjače i sl.“³⁰

S druge strane, **pružanje ugostiteljskih usluga** odvija se u objektima kao što su izletišta, apartmani, sobe, kuće za odmor, kampovi ili kušaonice.

Pod **pružanje ostalih sadržaja i aktivnosti** na OPG-u spada:

- a) stjecanje znanja i vještina o uzgoju bilja i životinja
- b) organizacija tečajeva za izradu rukotvorina
- c) proizvodnja i isporuka energije iz obnovljivih izvora od poljoprivredne i/ili šumske biomase, stajskog gnoja, gnojovke, gnojnice, drugih izvora biomase, vode, vjetra i sunca
- d) proizvodnja i isporuka organskih gnojiva
- e) uzgoj i isporuka divljači, uzgoj rakova, žaba, slatkovodni uzgoj riba – akvakultura na OPG-u
- f) uzgoj različitih biljnih vrsta
- g) sudjelovanje na festivalima, manifestacijama i različitim događanjima vezanim uz djelatnosti OPG-a i tradicijskim običajima i vještinama
- h) sakupljanje šumskih plodova i gljiva te samoniklog bilja.³¹

Za obavljanje prije navedenih dopunskih djelatnosti svako obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo mora imati adekvatnu opremu, prostor te, u konačnici i sredstva da bi se djelatnost mogla obavljati. Isto tako, bitno je za naglasiti da se svaki OPG može baviti jednom od dopunskih djelatnosti, ili to pak može biti kombinacija više njih. Primjerice, određeni OPG može pružati ugostiteljske usluge, te proizvoditi prehrambene proizvode. Postoji mnogo „kombinacija“ kako poljoprivrednici strukturiraju svoj OPG, a ovisno o tome čime se žele baviti, odnosno što žele proizvoditi.

³⁰ Narodne Novine, narodne-novine.nn.hr, Ministarstvo poljoprivrede-pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima; prilog I “Popis dopunskih djelatnosti na OPG-u”, PRUŽANJE TURISTIČKIH I UGOSTITELJSKIH USLUGA

³¹ Ibid.; prilog I “Popis dopunskih djelatnosti na OPG-u”

3. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva i turizam

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva od svojeg nastanka su bila bitan dio razvoja manje naseljenih područja, osiguravajući hranu i ekonomsku stabilnost poljoprivrednicima. No, kako se svijet razvijao, tako su se razvijala i obiteljska poljoprivredna gospodarstva, a jedan od novijih trendova u poljoprivredi je spajanje OPG-ova i turizma. Ova „mješavina“ poljoprivrede i turizma stvorila je nove prilike za poljoprivrednike da povećaju svoje izvore prihoda i povežu se s postojećim i potencijalnim posjetiteljima na jedan posve drugačiji način.

Kada se govori o međuodnosu turizma i OPG-ova, bitno je za spomenuti prije navedenu dopunsku djelatnost pružanja turističkih i/ili ugostiteljskih usluga. Kao primjer može se izdvojiti agroturizam - seoski turizam, organizirano provođenje dužeg ili kraćeg odmora na selu, gdje se nerijetko sudjeluje u poslovima na poljoprivrednom imanju.³² Agroturizam je oblik turizma koji uključuje posjete poljoprivrednim područjima u obrazovne, rekreacijske i razonodne svrhe. Za njih se može reći da predstavljaju rastući trend u turističkoj industriji jer sve više i više ljudi traži autentična iskustva koja ih povezuju s prirodom, domaćom hranom i kulturom određene regije. Cilj agroturizma je omogućiti posjetiteljima iskustvo života na selu, kušanja domaćih proizvoda, te odmor za „dušu“ na posve jedan drugačiji i zanimljiv način. Njihova specifičnost jest upravo spoj prirodne komponente, usluge smještaja i/ili usluge jela i pića, gdje posjetitelji mogu sve dobiti na jednom mjestu. Provođenje turističkih i/ili ugostiteljskih djelatnosti obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima omogućavaju dobar izvor prihoda, uz uvjet da se te djelatnosti provode na adekvatan način. To znači da se kontinuirano ulažu napori u rad i kvalitetu, te da se što više članova obitelji uključi kako bi se svi zadaci pravovremeno i uspješno odradili.

³² Jezikoslovac, jezikoslovac.com; zadnje pristupljeno 22.03.2024.

3.1. Načini provedbe turističkih djelatnosti u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima

Posljednjih godina sve su popularniji načini provedbe turističkih aktivnosti na obiteljskim gospodarstvima koji turistima nude jedinstveno i autentično iskustvo, a poljoprivrednicima osiguravaju dodatnu zaradu. U prošlosti je poljoprivreda bila “stup” svakog domaćinstva, a poljoprivrednici su često primali putnike u svoje domove nudeći im okrepju i priliku za odmor. Kao što je i prije navedeno, turističke djelatnosti na OPG-ovima su izuzetno bitne, ne samo zbog stvaranja prihoda, već i zbog širenja vrednota i iskustva svog poslovanja drugima. Isto tako, OPG-ovi svojim posjetiteljima mogu dočarati upravo kako je to živjeti, primjerice, na selu i podijeliti s njima svoj način života. Turisti tako proživljavaju jedinstveno iskustvo, specifično za posjećenu destinaciju. To je posebno zanimljivo za obitelji, gdje djeca mogu iskusiti aspekte boravka u prirodi života na selu. Isto tako, na određenim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima posjetitelji imaju priliku pratiti cijeli proces – od sudjelovanja u berbi, obradi i pripremi namirnica te, naposljetku kušanja pripremljenih jela. Oni najmlađi mogu doći u kontakt s različitim domaćim životinjama, te tako naučiti više o brizi, radu i važnim vrednotama uopće. Agroturizam također omogućuje turistima da pobjegnu od vreve urbanog života, pružajući mirno i opuštajuće okruženje u kojem se mogu opustiti i ponovno povezati s prirodom.

Kao što je prije navedeno, turističke djelatnosti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima imaju jako velik značaj. Prvenstveno, bitno je za naglasiti vrste smještaja koje OPG-ovi koji provode turističke djelatnosti mogu imati u svojoj ponudi. To su:

- sobe
- apartmani
- ruralne kuće za odmor
- kampovi
- kamp odredišta
- ostalo.³³

³³ Intermedia projekt, intermediaprojekt.hr; zadnje pristupljeno 22.03.2024.

Razvijenost smještaja za posjetitelje na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu znatno doprinose profitu koji može imati. Isto tako, sukladno vrsti smještajnog objekta na OPG-u, potrebno je isti adekvatno opremiti.

Turističke djelatnosti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima uvelike ovise o prije navedenoj vrsti smještaja koju isti nudi. Posjetitelji imaju priliku sudjelovati u nizu aktivnosti (ovisno o OPG-u) a te aktivnosti su:

- berba voća i povrća
- vožnja kočijom ili čamcem, jahanje, lov/ribolov, pješaćenje ili vožnja biciklom
- sudjelovanje u kreativnim radionicama vezanim za tradiciju OPG-a
- posjeta privatnim etno zbirkama
- vožnja žičarama, piknik...³⁴

Berba voća i povrća na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu u Hrvatskoj je česta pojava. Najčešće se gostima ponudi kao dodatna, sporedna aktivnost u kojoj mogu sudjelovati. Jahanje, vožnja kočijom ili čamcem, lov ili ribolov te vožnja biciklom i pješaćenje u sklopu obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva aktivnosti su koje posjetiteljima pružaju izuzetno zadovoljstvo, a svakom OPG-u “grade” pozitivnu reputaciju. Pod sudjelovanjem u kreativnim radionicama smatraju se aktivnosti koje se dotiču tradicije OPG-a. Može se nuditi jedna ili više radionica, gdje članovi OPG-a provode radionice i educiraju posjetitelje na jedan drugačiji i zanimljiviji način.

³⁴ Narodne novine, narodne-novine.nn.hr, Zakon o pružanju usluga u turizmu, glava V., čl. 94

3.2. Turistički razvitak ruralnih područja Hrvatske kroz obiteljska poljoprivredna gospodarstva

Razvijenost obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva u Hrvatskoj omogućena je zbog količine kulturno-povijesne baštine i prirodnih bogatstva. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva ne čine samo plodna tla i količina resursa kojima raspolažu, već i tradicija te dugogodišnji trud obitelji koja ga gradi. Ruralna područja ona su s malo stanovnika, u manjim mjestima, koja su manje industrijski i urbano razvijena. Ruralna područja u Republici Hrvatskoj, a i u ostatku Europe, definirana su univerzalnim pravilnikom OECD-a, koji se temelji na obradi informacija uz pomoć podataka o gustoći naseljenosti određenih prostora.³⁵ Ti podaci pokazuju da je Hrvatska pretežito „ruralna država“, točnije da se gotovo dvije trećine županija smatraju ruralnim, jer više od pola stanovništva tih županija živi na ruralnim područjima.³⁶ Upravo zato razvoj OPG-ova kretao se „uzlaznom putanjom“ od svojih početaka.

Kada se govori o poveznici ruralnih područja i turizma, bitno je za istaknuti četiri ključna faktora uspjeha turizma:

1. multidisciplinarni pristup,
2. radionice,
3. otvorenost strategije za javnost,
4. da donošenje strategije ne završava njezinom izradom.³⁷

Multidisciplinarni pristup podrazumijeva detaljnu ekonomsku, socio-kulturnu i ekološku analizu. Pod radionice spadaju one koje su dostupne svima na određenom ruralnom području, uključujući obiteljska poljoprivredna gospodarstva, jedinice lokalne samouprave, turističke zajednice i ostalo. Kod otvorenosti strategije za javnost smatra se korištenje medija, javne rasprave i slično. Finalni faktor uspjeha ukazuje na važnost provođenja dugoročnih strategija za razvoj turizma na ruralnim područjima, odnosno kontinuirani razvoj koji je moguć isključivo zainteresiranošću i sudjelovanjem svih dionika.

U Hrvatskoj danas postoji mnogo OPG-ova, a ima ih i mnogo koji su destinacije u kojima se nalaze podigli „na viši nivo“. Titulom „pretežito ruralne države“ Republika Hrvatska može si osigurati snažan alat za razvitak turizma na ruralnim područjima. U vremenu kada je

³⁵ Pavić-Rogošić, Jelić Mück, Haken, Pelikan, Mamula, *Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja: priručnik za provedbu pristupa Leader u Hrvatskoj*, str. 8

³⁶ Ibid.

³⁷ Krajinović, Čičin-Šain, Predovan, *Strateško upravljanje upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice.*, članak

sve digitalizirano i moderno, mnogi traže „bijeg“ od svakidašnjice upravo u ovakvim okruženjima. Mirno okruženje, priroda, životinje, domaći proizvodi i kuhinja savršeni su „sastojci za dobar recept“ turističke ponude na ruralnim područjima.

3.2.1. Primjeri OPG-ova koji se bave turističkim djelatnostima u Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj nerijetko se može naići na oblike obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja nude turističke usluge, kao što su prije navedeni agroturizmi. Tu je bitno za spomenuti Udrugu ruralnog turizma Hrvatske, koja okuplja OPG-ove diljem Hrvatske koji se bave pružanjem ugostiteljskih i turističkih usluga, odnosno seoskim turizmom.³⁸ Udruga se financira putem donacija, članarina i projekata.

Prvenstveno, **Slavonija, Baranja i zapadni Srijem** poznati su po biciklizmu, lovu i ribolovu, izradi kulena, čvaraka te fiš-paprikaša. Na tom području mogu se pronaći nekoliko obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja se bave turističkim djelatnostima, a može se izdvojiti *Etno restoran Baranjska kuća*. Baranjska kuća nalazi se u etnoselu Karanac, koje je u blizini grada Osijeka i Parka prirode Kopački rit. Poznati su po pripremi tradicionalnih, prije navedenih, baranjskih jela kao što je fiš-paprikaš. Svojim posjetiteljima omogućili su i posjet muzeju na svojem imanju, pod nazivom „Ulica zaboravljenog vremena“, u kojem se mogu pronaći brojni predmeti koji su se upotrebljavali u davna vremena.

S druge strane, područje **Podravine** poznato je po domaćem kruhu, žgancima, jelima od koprive, te pripremi mesa i ribe u krušnoj peći. Ovdje se može spomenuti *OPG Zlatni klas Otrovanec*, čija tradicija i „starinski“ načini pripreme jela privlače posjetitelje iz svih krajeva Hrvatske, a i šire. OPG Zlatni klas Otrovanec svojim posjetiteljima omogućuje kušanje tradicijskih jela Podravine, upravo kako su pripremala „davnih dana“. Žitarice za svoj domaći kruh melju na vlastitom mlinu već dugi niz godina, kojeg poslužuju uz tradicionalne žgance, prežgane juhe, jela od koprive i ostalo.³⁹

Prigorje je idealno područje kopnenog dijela Republike Hrvatske za izlete u prirodi. Uz poljoprivredu i stočarstvo, Prigorje je također poznato po mnogim delicijama koje su poznate kroz cijelu Hrvatsku kao što su razni sirevi, štrukli, razne vrste pita i još mnogo toga.

³⁸ Idemo na selo!, idemonaselo.hr , zadnje pristupljeno 10.04.2024.

³⁹ Ibid.

Seoski turizam Rakić u Prigorju nudi domaće specijalitete napravljene od proizvoda domaće proizvodnje, kao što su domaći štrukli, patka s mlincima ili pak mesne rolade. Na svome imanju nude razne aktivnosti, primjerice vožnju traktorom do obližnjeg jezera ili pak upoznavanje gostiju s domaćim životinjama.⁴⁰

Međimurje je poznato po rijekama Muri i Dravi, međimurskoj gibanici i još mnogo toga, a obiluje kulturnim i zabavnim manifestacijama tijekom cijele godine. *Tematski park Bajkovita šuma* nadomak Čakovca posjetiteljima svih uzrasta, a posebice onim najmlađima, pruža nezaboravno iskustvo boravka u prirodi. Naime, osim raznih igara i pripreme jela, uporabom tehnologije proširene i virtualne stvarnosti posjetitelji sudjeluju u virtualnim igrama i zajednički rješavaju raznovrsne zagonetke i tome slično. Gastronomska ponuda je zaista raznovrsna - posjetitelji mogu birati između širokog spektra autohtonih međimurskih jela.

Nadalje, poznato po brojnim muzejima, vinogradima, dvorcima, termalnim izvorima, crkvama, hrani te starim legendama i pričama, **Hrvatsko Zagorje** bajkovito je mjesto prigodno za sve uzraste. *Izletište Grešna Pilnica* u Zagorju gotovo je „netaknuto“ modernim vremenom, a osim što se bave ugostiteljstvom, proizvode svoje rakije, kobasice i sva jela koja poslužuju.⁴¹

Iako slabo turistički priznata, **Moslavina** nudi brojna bogatstva. Od vina, kobasica, jela od divljači ili jela iz krušne peći, Moslavina je područje izuzetne gastronomske ponude. *Seoski turizam Kezele* iznimno je poznat u Moslavini a i drugdje. Svojim posjetiteljima jela pripremaju po obiteljskoj knjizi recepata, a posjeduju i najstariji tanjur za kotlovinu u Hrvatskoj. Iz svojih vinograda beru grožđe te rade vinsku sortu škrlat, koja je autohtona za ovo područje. Uz sve navedeno nude i smještaj te etno zbirku s preko 4.000 starih predmeta.⁴²

Lika je područje bogate raznovrsnosti prirodnih ljepota i životinjskih vrsta. U gastronomiji najpoznatiji su sirevi basa i škripavac, lički krumpir, uštipci te razne vrste sušenog mesa, kao što su kobasice. *Seosko domaćinstvo Butina* nudi autohtono iskustvo života u Lici. U svojoj ponudi imaju tradicionalna lička jela i pića. Također, svojim posjetiteljima omogućuju organizirane planinarske izlete u Vrila Gacke, Nacionalni park Sjeverni Velebit, grad Otočac, Muzej Nikole Tesle te Park prirode Grabovača.

Za **Dalmaciju** se može reći da je „dragulj“ Hrvatske. Vinogradari i maslinari s dugogodišnjom tradicijom i specifičnim mikrolokacijama koje svojim položajem i utjecajem

⁴⁰ Idemo na selo!, idemonaselo.hr , zadnje pristupljeno 10.04.2024.

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid.

vremenskih prilika stvaraju posebne sorte vina, stočarstvo na područjima bogatim ljekovitim biljem rezultiraju opet posebnim okusima završnih proizvoda. Tako prirodna bogatstva, mediteranska klima i očuvana gastro i eno tradicija ono su što opetovano privlači posjetitelje iz svih dijelova svijeta. *Agroturizam Kalpić* u blizini slapova Krke smješten je u idili dalmatinskog kršnog područja. Imaju razne vrste soba i apartmana, gdje neke imaju i bazen, a za doručak poslužuju tradicionalne dalmatinske delicije od namirnica iz vlastite proizvodnje i od lokalnih OPG-ova. Na imanju se nalazi nekoliko vinograda i maslinika, te rade svoje vino i raznovrsne likere.⁴³

Turističke i ugostiteljske djelatnosti u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima pojedinih regija Hrvatske svojevrsni su „odraz“ karaktera regije, njene tradicije i geopoložaja. Tako svojim specifičnostima stvaraju bogatstvo različitosti Hrvatske, pa ipak u mnogočemu se regije „slažu“ kada je riječ o principima vođenja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Osim toga, raznolikost gastronomske i/ili smještajne ponude agroturizama navedenih područja Republike Hrvatske „konstruirala“ je konkurentan i adekvatan turistički proizvod, koji se može iskoristiti kao moćan „alat“ u promociji turizma Hrvatske.

⁴³ Idemo na selo!, idemonaselo.hr , zadnje pristupljeno 10.04.2024.

4. Istraživanje povezanosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva i lokalne zajednice u pružanju turističkih i ostalih usluga

Kao što je prije spomenuto, obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju ključnu ulogu razvitku turističke ponude ruralnih lokalnih zajednica. Ta gospodarstva posjetiteljima pružaju nešto posebno i novo, omogućujući im da se povežu s poljoprivrednim aspektima toga područja. Turiste često privlači ideja sudjelovanja u poljoprivrednim aktivnostima kao što je žetva, briga o životinjama ili pak sudjelovanje u pripremi tradicionalnih jela - zanimljiva iskustva koja prikazuju jedinstveni način života u ruralnim područjima. Posjetitelji mogu kušati svježe, organske proizvode iz domaće radinosti i naučiti o održivim poljoprivrednim načinima života, ostvarujući pritom razumijevanje poveznice između pripremljene hrane i otkuda namirnice za istu dolaze. Integracijom obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u turističku ponudu, manje razvijena naselja na selu mogu očuvati svoj kulturni identitet, surađivati s lokalnim gospodarstvima i stvoriti zanimljiva iskustva za posjetitelje koji traže nešto drugačije. Također, lokalna zajednica ima mogućnost osnaživanja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na način da ih promovira i zalaže se za njih, a i može koristiti kao svojevrsna pomoć u situacijama kada je to OPG-ovima potrebno. Neovisno o lokaciji, tradiciji ili prirodnim obilježjima određenog područja, povezanost lokalne zajednice i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava predstavlja „ključ“ njihova uspjeha. To je univerzalno za sve dopunske djelatnosti vezane uz obiteljska poljoprivredna gospodarstva, a posebno za turizam.

4.1. Metodologija empirijskog istraživanja

Za diplomski rad odabrano je područje Istarske županije upravo zbog dugogodišnjeg postojanja brojnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, te njihove razvijenosti i količine ljudi koji ih posjećuju, posebno agroturizme. Putem individualnog, strukturiranog intervjua ispitana su tri agroturizma i jedan OPG za proizvodnju i prodaju domaćih proizvoda na području Oprtlja, te jedan agroturizam u Grožnjanu. Svi intervjui odrađeni su uživo s vlasnicima OPG-ova, njihovim supružnicima, ili drugim članovima obitelji, a postavljena su im sljedeća pitanja:

1. Molim Vas da predstavite glavne i dopunske djelatnostima kojima se trenutno bavi Vaš OPG. Bavite li se trenutno turizmom i koji su Vam trenutno izazovi u tom segmentu?
2. Što Vas je potaknulo imati svoj OPG? Koliko Vaših članova obitelji sudjeluje u Vašem poslovanju?
3. Suradujete li s lokalnim OPG-ovima? Ako da, na koje načine?
4. Suradujete li, i na koje načine, s lokalnom zajednicom (primjerice razni mjesni događaji itd.) : s lokalnim udrugama, turističkom zajednicom ili pak lokalnim stanovništvom?
5. Kako vidite postojeću razinu suradnje s lokalnom zajednicom? Mislite li da bi se ta suradnja treba intenzivirati u budućnosti? U kojim segmentima turističke ponude vidite potrebu za većom suradnjom s lokalnom zajednicom?

4.2. Osnovne informacije o izabranim OPG-ovima na području Istarske županije

Istarska županija bogata je kulturnim nasljeđem i prirodnom baštinom. Smještena je na zapadu Hrvatske te je s tri strane okružena morem. To je županija koja ne oskudijeva vodom, zahvaljujući vodotocima kao što su Raša, Mirna, Dragonja, Boljunčica te ponornica Pazinčica. Obalno područje Istre okarakterizirano je kao dugo i razvedeno, te je razvijena s mnogo uvala, riječnih ušća i dubljih zaljeva. Također, Istarska županija prepoznatljiva je po planinskim masivima Učki i Ćićariji, koji obiluju biljnom i životinjskom raznolikošću. Isto tako, bitno je za naglasiti prirodne rezervate: nacionalni park Brijuni, park prirode Učka, zaštićeni krajolik Limski zaljev, Motovunska šuma, park šuma Zlatni rt i ornitološki rezervat Palud pokraj Rovinja, park šuma Šijana pokraj Pule i zaštićeni krajolik Kamenjak na samom jugu Istre.⁴⁴ Kultura je od iznimnog značaja za Istarsku županiju, a to je vidljivo po mnogobrojnim tradicionalnim manifestacijama, umjetničkim projektima, muzejima te povijesnoj baštini putem usmene predaje, koje se prenose s generacije na generaciju.⁴⁵

Što se tiče obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, a i poljoprivrednika općenito, Istarska županija od 1995. godine financijski im pomaže, a za što je zaslužan “Fond za razvoj poljoprivrede i agroturizma Istre”. Cilj i svrha ovog fonda jest “uspostaviti djelotvoran sustav

⁴⁴ Istarska županija, www.istra-istria.hr; zadnje pristupljeno 29.04.2024.

⁴⁵ Ibid.

u iznalaženju i pružanju financijske pomoći poljoprivredi Istarske županije radi zaustavljanja negativnih trendova u svim segmentima primarne poljoprivredne proizvodnje te stavljanja u funkciju proizvodnje hrane svih raspoloživih resursa, poglavito poljoprivrednog zemljišta”. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva, odnosno agroturizmi, mogu putem mrežnih stranica županije podnijeti zahtjev uz prethodno ispunjeni obrazac za dobivanje navedenih fondova. U 2023. godini osigurano je čak 132 tisuće eura kao potporu poljoprivrednicima i ruralnom razvoju.⁴⁶ Osim financijski, županija obiteljska poljoprivredna gospodarstva potiče u domeni turizma, pa tako njihove aktivnosti predstavlja na stranici “Istria Tourist Board”, što je službena stranica Turističke zajednice Istra. Ondje se mogu pronaći smještajni objekti, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, ugostiteljski objekti, gastronomska ponuda te sve informacije koje bi potencijalnim posjetiteljima mogle biti bitne.⁴⁷

4.2.1. Agroturizam Nežić

Smješten u mjestu iznad grada Buzeta, svega desetak minuta vožnje, nalazi se mjesto Zrenj u kojem se može pronaći Agroturizam Nežić. Prije dvadeset i pet godina vlasnici Nadja i Paolo Nežić, tada mladi bračni par, imali su ideju o otvaranju nečeg što mogu nazvati svojim. Paolo Nežiću to nije bilo strano, s obzirom na to da je njegova majka godinama imala svoju gostionicu, a njegova ideja je bila otići u sličnome „smjeru“. Odlučili su se kupiti ruševnu kuću u Zrenju, koja je bila prva kuća koju je Općina Oprtalj tada prodavala, te su malo po malo krenuli s renovacijom iste, sve samostalno. Istovremeno su imali veliku želju da se osamostale i osnuju obitelj, pa je bilo potrebno „upregnuti iz sve snage“ kako bi im se svi ostvareni ciljevi i ispunili. U to vrijeme, točnije 1997. godine, na području Hrvatske tek su prodirale prve informacije o agroturizmima, a nitko još nije bio educiran o istima. Stoga su se Nadja i Paolo Nežić iste godine zaputili u Italiju, na edukacijske izlete o agroturizmima. Na tom putovanju posjetili su više agroturizama i općenito obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, i istovremeno učili kako to sve funkcionira. Kada su se vratili u Istru, imali su u vidu što bi otprilike htjeli raditi, no i dalje je to bila nepoznanica u Hrvatskoj.

Do 1999. godine gradili su svoju kuću, a preživljavali su tako što su imali pse za tartufe i prodavali su tartufe lokalnom stanovništvu, uz dodatne poslove koji bi radili, kao što je

⁴⁶ Turistička zajednica Istarske županije, www.istra.hr; zadnje pristupljeno 29.04.2024.

⁴⁷ Ibid.

vlasnica Nadja radila u Trstu. 1999. godine službeno otvaraju svoja vrata kao seljačko domaćinstvo, te su bili među prvih deset u Istri.⁴⁸

Kao službeno obiteljsko gospodarstvo, prvo su započeli, uz poljoprivredu, s proizvodnjom svojih vina. Nedugo nakon, odlučili su otvoriti svoj restoran, odnosno konobu. Konoba je napravljena u prvoj kući koju su kupili i obnovili. Konoba je uređena tradicionalno, a poslužuju se i tradicionalna istarska jela. Primjer jednog takvog jela je zasigurno tjestenina s tartufima, ili pak za predjelo domaći istarski sir preliven uljem od tartufa. Na meniju se također mogu pronaći tjestenina ili domaći njoki s gulašom od divljači, pečenje i još mnogo toga. Sve što poslužuju u konobi rade sami, a za neke namirnice surađuju s lokalnim OPG-ovima ili pak lovcima. Na primjer, svinjsko meso nabavljaju od lokalnog OPG-a koji ima svoju mesnicu. Osim svojeg povrća, vina, kobasica, pršuta i džemova (koji proizvode sami, ali ne prodaju već koriste za potrebe konobe), imaju svoje kokoši, a jedan dio godine imaju i svinje. Zečeve su imali nekada, no više ne.⁴⁹ Agroturizam Nežić posebno je poznat kod Talijana i Njemaca, a nerijetko se u njihovoj konobi mogu pronaći i neka poznata lica domaće i strane scene.

Ono što je također zanimljivo kod interijera konobe su umjetnine izložene na svakome zidu. Vlasnik Paolo Nežić gaji veliku ljubav prema umjetnosti, a svaku izloženu umjetninu u njihovoj konobi dobio je na poklon od raznih umjetnika, stranih i domaćih. Neki od tih umjetnika izrazito su poznati na području Hrvatske, dok ima čak i onih koji su poznati i šire.⁵⁰

U svakodnevnim poslovima Agroturizma Nežić najviše sudjeluju vlasnici Nadja i Paolo, a u poljoprivredne se uključe svi članovi obitelji. Tada ih sveukupno radi pet radi na, primjerice, kopanju krumpira. Osim pružanja ugostiteljskih usluga kao dopunske djelatnosti, ovaj agroturizam u svojoj ponudi ima i uslugu smještaja. Točnije, dvije kuće za odmor, u kojima može obitavati nekoliko obitelji, odnosno ljudi odjednom. Jedna od dvije kuće za odmor noviji je dodatak Agroturizmu Nežić, s obzirom na to da su kroz godine pomalo kupovali i renovirali okolne kuće.

Agroturizam Nežić surađuje s gotovo svim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima koji su u njihovoj blizini. Isto tako, kao što je i prije spomenuto, od lokalnih OPG-ova nabavljaju određene namirnice, kao što je sir koji poslužuju svojim gostima.⁵¹

⁴⁸ Podaci prikupljeni putem intervjua s vlasnicima Agroturizma Nežić

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

Što se tiče suradnje s lokalnom zajednicom, točnije lokalnim udrugama ili stanovništvom, vlasnici Agroturizma Nežić tvrde da suradnje nema, s obzirom na to da sve sami rade a na mjesnim (ili pak drugim) događajima nikada nisu sudjelovali. Uzevši u obzir da imaju veliku obitelj, u poljoprivredi aktivno sudjeluju svi, kuće za odmor održavaju vlasnici, goste poslužuje vlasnik Paolo a kuha vlasnica Nadja. Isto tako, sve proizvode koji rade upotrebljavaju u pripremi jela za goste svoje konobe, pa iste ne prodaju.

Za Agroturizam Nežić zaista se može reći da je poseban. Prvenstveno, kako je uređeno - točno predočava "istarsko" ozračje. Kamene kuće okružene cvijećem, šumama, livadama i raznovrsnim životinjama, u mirnoj idili Istre. Ono što je najbitnije za istaknuti, jest upravo dugogodišnji trud i neprestan rad vlasnika. Gotovo tri desetljeća, uz osnivanje obitelji i ostalih privatnih obaveza, svakodnevno su radili i kontinuirano poboljšavali svoje poslovanje. Iako konoba Agroturizma Nežić radi samo vikendom, kuće za odmor dostupne su tijekom cijele godine, koje je potrebno redovno održavati. Isto tako, pripreme za taj vikend, kada konoba radi, traju cijeli tjedan. Vlasnica Nadja priprema tjesteninu, dok vlasnik Paolo čisti i posprema, te se bavi poslovima oko kuće. Iako ostatak obitelji ne sudjeluje svakodnevno, vikendom pomognu roditeljima kada im je gužva na razne načine, primjerice da pomognu u pranju suđa nakon odlaska gostiju. Opseg posla je velik, te zahtjeva puno vremena, no upravo ljubav prema onome što su stvorili i zajedništvo ove obitelji su ono što stvara "recept" za dugogodišnji uspjeh ovog agroturizma.

Slika 1: Agroturizam Nežić;
izvor: slika autorice

4.2.2. OPG Vežnaver

Gospodarstvo Vežnaver podijeljeno je u dva OPG-a: OPG Dario Vežnaver za pčelarstvo i OPG Mario Vežnaver za proizvodnju tjestenine. Prvenstveno, potrebno je sagledati obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo za pčelarstvo Vežnaver. Njihova priča započela je prije više od dvadeset godina, kada su počeli u privatne svrhe proizvoditi med, a posjedovali su samo četiri košnice. Naime, Pčelarstvo Vežnaver nalazi se u mirnom mjestu Škofi, koje pripada Općini Oprtalj. Njihov posjed u izuzetno mirnom je dijelu mjesta, a iza njihove kuće i proizvodnje prostire se velika livada i šuma. Tih godina, kada su med proizvodi isključivo za kućnu upotrebu, shvatili su da upravo zato što su njihove pčele u prirodi, okružene mnoštvom bilja, da stvaraju med vrhunske kvalitete, koji moraju probati i drugi. Stoga su se 2004. godine naposljetku odlučili otvoriti svoj OPG i tu zaista njihova priča počinje. Trenutno se djelatnostima obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva bavi pet članova obitelji, a najaktivniji su vlasnik Dario i supruga.⁵²

⁵² Podaci prikupljeni putem intervjuja s vlasnikom Pčelarstva Vežnaver

Danas svojim posjetiteljima nude širok spektar proizvoda, kao što su:

- ✓ med – bagrem, cvjetni, kremasti, od kestena, od kadulje, s čokoladom, od lipe, u saću, s orasima...
- ✓ pelud
- ✓ apikompleks
- ✓ propolis
- ✓ matična mlijječ
- ✓ propolis mast
- ✓ balzami za usne
- ✓ medenjaci
- ✓ sapuni
- ✓ voštane svijeće.⁵³

Slika 2: proizvodi, zahvalnice i diplome Pčelarstva Vežnaver; izvor: slika autorice

Kroz godine, kako im je poslovanje raslo, obitelj Vežnaver odlučila se svoje proizvode predstaviti na raznovrsnim sajmovima i mjesnim događajima. Primjer takvog sajma je Dani meda u Pazinu, koji se u 2024. godini održao u veljači. Tu manifestaciju već gotovo dvadeset godina provodi Udruga pčelara “Lipa” iz Pazina, te osim navedene manifestacije organiziraju stručna predavanja o pčelarstvu te stručne izlete po Hrvatskoj ili inozemstvu, kako bi svojim članovima proširili znanje o pčelarstvu. Manifestacija Dani meda obično traje dva dana preko vikenda, a program se sastoji od kušanja i dodjele nagrada za najbolje proizvode od meda, a sljedeći dan se provode predavanja o pčelarstvu.⁵⁴ U ovoj manifestaciji Pčelarstvo Vežnaver sudjeluje dugi niz godina, a nerijetko osvoje i nagradu za najbolji med.

⁵³ Pčelarstvo Vežnaver, www.api-veznaver.eu; zadnje pristupljeno 23.04.2024.

⁵⁴ Udruga pčelara Lipa, www.lipa-pazin.hr; zadnje pristupljeno 24.04.2024.

Osim navedene manifestacije, gotovo uvijek sudjeluju na Danima tartufa u Istri. To je višednevna manifestacija koja se održava u nekoliko istarskih gradova i mjesta, kao što su grad Buzet, grad Motovun te mjesto Livade.⁵⁵ Pčelarstvo Vežnaver najčešće se može pronaći na manifestaciji u Livadama, točnije Danima Zigante tartufa. Ova manifestacija održava se svake godine tijekom listopada i početkom studenog, točnije traje pet vikenda. Na ovome sajmu, osim tartufa, mogu se pronaći raznovrsni istarski specijaliteti te autohtoni istarski proizvodi. Svojim posjetiteljima omogućavaju kušanje i kupovinu delicija, sudjelovanje u kulinarskim radionicama te demonstraciju traženja tartufa u šumi.⁵⁶

Nadalje, Pčelarstvo Vežnaver gotovo uvijek svoje proizvode predstavlja na Kestenijadi Oprtalj. Ova manifestacija odvija se od 2009. godine, a za cilj ima povećanje turističke ponude za područje Oprtlja. Na ovoj manifestaciji posjetitelji imaju priliku isprobati kolače, tjestenine, kruhove, med i mnogo drugog – sve od kestena.⁵⁷ Također je bitno za spomenuti sudjelovanje Pčelarstva Vežnaver u mjesečnom sajmu u Bujama te susretu harmonikaša u Zrenju.

Roditelji vlasnika Pčelarstva Vežnaver, odnosno OPG Mario Vežnaver, bave se proizvodnjom domaće tjestenine. Njihova priča počinje početkom devedesetih godina prošlog stoljeća, kada je majka Daria Vežnavera, tada umirovljena, dobila ideju od rođaka da za potrebe njegovog restorana proizvodi veću količinu tjestenine. To joj je tada bio hobi, no brzo se otkrilo koliko je uistinu tjestenina koju proizvode kvalitetna i ukusna. To su primijetili i drugi članovi uže i šire obitelji te prijatelji, te su im dali ideju da otvore svoje obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo kako bi mogli prodavati svoje proizvode. U svojim počecima sudjelovali su na nekoliko sajмова u Oprtlju, kada su dobili i svog prvog stalnog kupca. Točnije, gospodina iz Njemačke koji je rekao da bi kupovao veće količine tjestenine, a dolazio bi im na kućni prag. Danas je njihova proizvodnja veoma razvijena, a dnevno proizvedu otprilike dvanaest do trinaest kilograma domaće tjestenine.⁵⁸ Isto tako, danas sudjeluju u mnogim manifestacijama. Kao i Pčelarstvo Vežnaver, sudjeluju na prije spomenutim Danima tartufa u Istri te Kestenijadi u Oprtlju. Također, sudjeluju u manifestaciji popularnoj na području Oprtlja, a to je Tuberfest. Tuber(food)fest održava se svake godine u listopadu, također u mjestu Livade. To je “street food” festival posvećen primarno istarskom tartufu, no ondje se mogu pronaći raznovrsne

⁵⁵ Istra Gourmet, <http://www.istria-gourmet.com>; zadnje pristupljeno 24.04.2024.

⁵⁶ Zigante Truffle Days, sajamtartufa.com; zadnje pristupljeno 24.04.2024.

⁵⁷ Općina Oprtalj, oprta.j.hr; zadnje pristupljeno 24.04.2024.

⁵⁸ Podaci dobiveni iz intervjua s vlasnicom OPG-a Mario Vežnaver

istarske delikatese.⁵⁹ Isto tako, nerijetko se pronadu i u dvorani Žatika u Poreču povodom raznovrsnim sajmov. Danas OPG Mario Vežnaver kontinuirano surađuje s preko 10 restorana širom Hrvatske, a surađuju i s dvije trgovine koje prodaju njihove proizvode.⁶⁰

Slika 3: neki od proizvoda u ponudi OPG-a Mario Vežnaver; izvor: slika autorice

4.2.3. Agroturizam Edo Pincin (Monticello)

U šarmantnom naselju Završje smjestio se Agroturizam Edo Pincin, odnosno Agroturizam Monticello (hrv. Montižel). Oni su svoja vrata kao obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo otvorili još 2000. godine, a potaknulo ih je to što su uvijek proizvodili svoje proizvode, pa su pojavom prvih oblika agroturizama dobili ideju otvoriti nešto svoje. Na svome imanju imaju vinograde i maslinike, te mnogo domaćih životinja kao što su magarci, kokoši, svinje te telad.⁶¹

U ponudi svoje konobe imaju raznovrsne istarske specijalitete, kao što su pršut, maslinovo ulje, razne maneštre, govedina pod pekom i još mnogo toga. Isto tako, bitno je za naglasiti kako većinu proizvoda koje poslužuju rade sami- vino, kobasice, ekstra djevičansko maslinovo ulje, džemove te tjestenine, sve je napravljeno od strane članova obitelji.

⁵⁹ Turistička zajednica Istarske županije, www.istra.hr; zadnje pristupljeno 25.04.2024.

⁶⁰ Podaci dobiveni iz intervjua s vlasnicom OPG-a Mario Vežnaver

⁶¹ Podaci dobiveni iz intervjua s suprugom vlasnika Agroturizma Monticello, Ede Pincina

Trenutno u poslovanju Agroturizma Monticello sudjeluje četiri člana obitelji, koji zajedničkim snagama vode ovo obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo. Osim prije navedene konobe, imaju i smještajni objekt, točnije Villu Monticello. To je villa koja ima kapacitet za šest osoba, a svojim dekorom izvrsno se uklapa u cjelokupan “personality” ovog agroturizma. Kao i prije navedena obiteljska poljoprivredna gospodarstva, svoje proizvode predstavljaju na raznim mjesnim događajima, lokalnim sajmovima te manifestacijama, a svoje vrhunsko vino predstavljali su 2023. godine u Perugii, Italiji.⁶² Ponuda domaćeg vina na ovome agroturizmu zaista je raznovrsna; proizvode Malvaziju, Teran, Muškati te Cabernet sauvignon.⁶³

Iako je obitelj glavni faktor svakog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, ovdje je to baš naglašeno. Uz mnoštva obaveza koje se nalaze na ovome imanju, ova obitelj već više od dvadeset godina naporno radi kako bi svojim gostima priuštili jedno mirno i predivno iskustvo boravka u Istri. Nekolicina članova obitelji koja se ovime svakodnevno bavi ulaže mnogo truda kako bi iz “dana u dan” bili sve bolji, a njihovi gosti sve zadovoljniji.

Slika 4: Agroturizam Monticello,
izvor: slika autorice

⁶² Podaci dobiveni iz intervjua s suprugom vlasnika Agroturizma Monticello, Ede Pincina

⁶³ Agroturizam Monticello, pincin-monticello.hr; zadnje pristupljeno 25.04.2024.

4.2.4. Agroturizam Tončić

Kao i Agroturizam Nežić, ovaj agroturizam smješten je u mjestu Zrenj, s pogledom na Čićariju. Postoje od 2001. godine, a u poslovanju sudjeluje čak sedam članova obitelji. Osim poljoprivrede, imaju i svoj restoran, u kojemu u ponudi imaju autohtona istarska jela. S obzirom na to da je vlasnica Orjeta naviknuta na život na selu, ostatak obitelji odlučio se također ostati i sudjelovati u poslovanju ovog agroturizma. Ljubav prema životu na selu te želja da njihova djeca također odrastu u prirodi, navela je sina vlasnice da ulaže sve napore u održavanje i poboljšavanje njihovog poslovanja.⁶⁴ Smještajne objekte nemaju, no restoran se kroz godine pokazao izvrsne kvalitete, s obzirom na to da na stranici TripAdvisor imaju čak 322 recenzije, a ocjena je 5.0.⁶⁵ Također, 2015. godine od TripAdvisor-a dobili su certifikat izvrsnosti, a od Falstaffa 2021. godine također nagradu u kategoriji agroturizama.

U svome restoranu sve što posluže gostima domaće je radinosti, od suhomesnatih proizvoda (npr. kulen i panceta), sireva, tjestenina, džemova, maslinovog ulja i ostalog. Isto tako, kao što je prije navedeno, u svojoj ponudi imaju raznovrsne istarske specijalitete, od raviola u umaku od tartufa, fuži u umaku od tartufa, domaćih narezaka, pa sve do obilne ponude domaćih kolača. Unutrašnjost samog restorana uređena je “tradicionalno istarski”, gdje je većina objekta u kamenu, a pri samome ulasku posjetiteljima zahvaća pogled velik kamin. Isto tako, unutra se može pronaći nekoliko stolova na kojem posjetitelji mogu objedovati. Također, svojim posjetiteljima nude i veliku vanjsku, natkrivenu terasu s pogledom na prirodu, a pri samome dolasku ispred restorana moguće je sjediti na manjoj terasi koja ima pogled na imanje i prije spomenutu Čićariju.

Dugogodišnji napori svih članova obitelji ovog agroturizma omogućili su im izuzetnu uspješnost u svome poslovanju, te osigurali kontinuirani priljev novih gostiju. Isto tako, kroz recenzije je vidljivo da su gosti koji dolaze izuzetno zadovoljni, a nerijetko je i da se vrate nekoliko puta. Osim, dakako hrane, gosti su najviše zadovoljni osobljem, odnosno članovima obitelji te šarmom samog restorana.⁶⁶ Očito je zašto su osvojili određene nagrade, a može se pretpostaviti da će se brojnost njihovih gostiju povećavati iz godine u godinu.

⁶⁴ Podaci dobiveni iz intervjua sa sinom vlasnice Agroturizma Tončić

⁶⁵ TripAdvisor, www.tripadvisor.com; zadnje pristupljeno 27.04.2024.

⁶⁶ Ibid.

Slika 5: Agroturizam Tončić; izvor: slika autorice

4.2.5. Agroturizam Gardina

Također u mjestu Zrenj, nadomak Agroturizma Tončić, nalazi se Agroturizam Gardina. Specifičnost ovog agroturizma jest što je jedan od vlasnika već dugi niz godina lovac, a to je primjetno i u dekoru njihovog restorana, a i u jelima koje poslužuju. Naime, započeli su s radom već 2001. godine, kada su pružali lovcima smještaj prilikom njihovog posjeta i lovu u Istri. Kada su odlučili otvoriti svoj restoran, na meniju se prvenstveno pronašla divljač koju su samu lovili. Danas imaju raznovrstan meni, a od svih prije navedenih agroturizama u Istri imaju najviše domaćih životinja, kao što su ovce, magarci, svinje te kokoši.⁶⁷

Osim svojih jela od divljači, poznati su i po svojim suhomesnatim proizvodima, kao što su pršuti ili kobasice. Izuzev suhomesnatog, na meniju Agroturizma Gardina mogu se pronaći jela kao što su tjestenina fuži s pečenom kokoši ili u umaku od tartufa, goveđa juha s knedlama, pečena zečeta, pečena teletina ili pak pečena janjetina, a za desert i raznovrsni kolači.⁶⁸ S obzirom na količinu domaćih životinja, te činjenicu da su lovci, imaju nešto širi spektar ponude jela no neki agroturizmi. Isto tako, prilikom posjeta Agroturizmu Gardina neizbježno je za okusiti njihovo domaće vino.

Uz vinograde, imaju svoje maslinike, a masline svojim gostima nude uz narezke prilikom predjela. Također, svoje maslinovo ulje koriste prilikom pripreme jela u svome restoranu. Velika prednost ovog agroturizma jest upravo veličina imanja i zemljišta za obradu. Njihove domaće životinje slobodno pasu na prostranim livadama, te njihovi vinogradi i maslinici sežu u “nedogled”. Brigu oko ovog agroturizma vodi čak sedam članova obitelji⁶⁹, što je i za očekivati s obzirom na količinu i obujam posla kojeg imaju.

Nadalje, bitno je za naglasiti da unutarnji prostor samog restorana nije velik, ima svega nekoliko stolova, s posebnom prostorijom koja je uređena baš u “stilu” jednog lovca. No, iako je unutrašnjost manja, ispred samog restorana smještena je velika natkrivena terasa kojom se gosti mogu poslužiti.

S obzirom na kvalitetu svojih proizvoda kao što je i prije navedeno vino, predstavljali su se nekoliko puta na raznim mjesnim sajmovima i manifestacijama Općine Oprtalj. Isto tako, sudjelovali su u manifestaciji Dani otvorenih vrata agroturizama Istre.⁷⁰ To je manifestacija

⁶⁷ Podaci dobiveni iz intervjua s jednim od vlasnika Agroturizma Gardina

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ibid.

koja se u studenom održava već trinaest godina zaredom , a s ciljem promocije lokalnih agroturizama. Odabrani agroturizmi, njih deset koji se svake godine mijenjaju, predstavljaju svoja jela posjetiteljima. U 2023. godini promotivna cijena menija za posjetitelje iznosila je 23 eura, što je uključivalo aperitiv, predjelo, glavno jelo, salatu te desert. Osim predstavljanja hrane, posjetitelji mogu sudjelovati u raznovrsnim radionicama za sve uzraste.⁷¹ Što se tiče smještajnih objekata, iste pružaju isključivo lovcima koji dolaze u lov u Istru, odnosno imaju sobe koje iznajmljuju lovcima. Razlog tome su upravo prije spomenuti korijeni vlasnika u lovu te njegova ljubav prema istome. No, u njihov restoran može doći svatko, a idealno je za mlade obitelji kako bi se djeca mogla upoznati sa seoskim načinom života te domaćim životinjama. Ono što je također ključ uspjeha ovog agroturizma, a što nije ponavljajući “obrazac” kod drugih agroturizama, jest upravo cijena. Vidljivo je kroz recenzije da su gosti izuzetno zadovoljni s razinom usluge, količinom hrane, krajolikom, ali najviše cijenom koju na kraju plate za sve to.⁷² Ustrajnost i zajednički naponi ove obitelji osigurali su im lijep život s kvalitetnim poslovanjem, a potencijal za razvoj je izuzetan. Pomalo vlasnici predaju “uzde” vlasti svojim sinovima i unucima kako bi nastavili s radom⁷³, te ih uče kako adekvatno voditi posao i istovremeno se brinuti o imanju.

Slika 6: Agroturizam Gardina; izvor: slika autorice

⁷¹ Agencija za ruralni razvoj Istre, dovai.eu; zadnje pristupljeno 27.04.2024.

⁷² Poslovni Dnevnik, Karta Hrvatske, www.poslovni.hr; hrvatskekarta.com; zadnje pristupljeno 27.04.2024.

⁷³ Podaci dobiveni iz intervjua s jednim od vlasnika Agroturizma Gardina

4.3. Rezultati istraživanja provedenog u odabranim OPG-ovima

Temeljem analize dobivenih podataka dobivenih kroz intervju pet obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Istre, točnije na području Oprtlja i Grožnjana, identificirane su tri ključne teme koje će biti prikazane u nastavku:

- **suradnja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava međusobno**
- **uključenost lokalne samouprave i turističke zajednice u aktivnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava**
- **povezanost i suradnja s lokalnim stanovništvom.**

OPG-ovi na ovome području osnovani su svi u otprilike isto vrijeme, no razlikuju se u načinu poslovanja. Ovisno o dopunskim djelatnostima OPG-a, lokaciji, broju posjetitelja i njihovom sveopćom željom za suradnjom, razmatran je udio suradnje i kvaliteta iste, te kako ta suradnja utječe na poslovanje ovih OPG-ova. Isto tako, sagledano je zadovoljstvo obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s navedenim vrstama suradnje, te kakve to utjecaje ima na njihovo poslovanje.⁷⁴

4.3.1. Međusobna suradnja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Istarske županije

Postoji mnogo faktora koji utječu na suradnju dva ili više obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Ono što je sigurno jest da će zasigurno surađivati onda kada je to nužno, a to je kada:

- pribavljaju određene namirnice od drugih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava
- su im kapaciteti popunjeni te svoje goste šalju susjednom/obližnjem obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu.

Prvenstveno, važno je za naglasiti kako je suradnja kroz kupovinu namirnica među obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima najčešći oblik. S obzirom da OPG-ovi moraju za pripremu, odnosno prodaju hrane, imati domaće namirnice, ono što nemaju na svome imanju moraju kupiti domaće. Od svih istraživanih obiteljskih gospodarstava, njih 4/5 kupuju određene namirnice za potrebe svojih restorana ili konoba. Ovdje je isključeno Gospodarstvo Vežnaver,

⁷⁴ Podaci dobiveni putem intervjuja odabranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

koji svoje proizvode rade isključivo od svojih namirnica. Kod ostalih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava vidljivo je da se od drugih najviše kupuju sirevi, meso i med.⁷⁵ Kako je i prije navedeno, s obzirom da namirnice moraju biti domaće te autohtone za to područje, vlasnici i članovi obitelji ovih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava većinu hrane koju poslužuju imaju na svome imanju, a što uključuje voće i povrće, meso domaćih životinja, maslinova ulja, vina i ostalo. S druge strane, intervjuom su dobiveni podaci da svaki od navedenih obiteljskih gospodarstava oko 10-20% namirnica nabavlja od lokalnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.⁷⁶ To je izvrstan način ostvarivanja komunikacije među OPG-ovima, a i ostvarivanja suradnje u nekim drugim segmentima.

Nadalje, kada se sagleda suradnja uoči popunjenosti kapaciteta, tu sudjeluje gotovo svaki OPG. U tome kontekstu naglasak je na agroturizmima, koji nude uslugu smještaja, ugostiteljske usluge ili oboje. Ovdje se također može isključiti Gospodarstvo Vežnaver, koji ne nude navedene usluge. Gotovo svi agroturizmi, barem na ovome području, u razdoblju od proljeća do jeseni imaju isti problem, a to je popunjenost kapaciteta. Naime, za razliku od ugostiteljskih i smještajnih objekata obalnih gradova kojima turistička sezona traje u periodu od lipnja do otprilike sredine rujna, agroturizmima turistička sezona počinje početkom proljeća a završava gotovo na zimu. Razlog tome jest upravo specifičan profil turista, koji omogućava vlasnicima agroturizama priljev gostiju tijekom gotovo cijele godine, a samim time i prihode tijekom cijele godine.⁷⁷ Ovdje se kao primjer može izdvojiti Agroturizam Nežić, koji u svojoj ponudi imaju ugostiteljske usluge i usluge smještaja. Kako vlasnici kažu, profil turista je različit - ljeti, primjerice, najviše dolaze obitelji, a na proljeće biciklisti. Obitelji ostaju po nekoliko dana, kako bi se proveli u prirodi i pobjegli od užurbane gradske vreve. S druge strane, biciklisti ostaju kraće, jer im je Zrenj kao mjesto najčešće prolazno mjesto prilikom bicikliranja kroz Istru. Vikendom je, kako kažu vlasnici Nadja i Paolo, najveća gužva. Tada im pristižu gosti od svuda kako bi ručali kod njih. Nerijetko im dođu i puni busevi turista iz Italije ili Njemačke, a vlasnici se tada angažiraju od ranoga jutra, do kasno navečer.⁷⁸ No, kada su im svi kapaciteti popunjeni, javit će se susjednim agroturizmima kako bi svoje goste preusmjerili njima. To se najčešće dogovaraju s jednim od dva agroturizma koji su im geografski najbliži, a to su Agroturizam Tončić i Agroturizam Gardina. Isto tako, Agroturizam Tončić će, u slučaju

⁷⁵ Podaci dobiveni putem intervjua odabranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Podaci dobiveni iz intervjua s vlasnicima Agroturizma Nežić

popunjenosti kapaciteta svog restorana, kontaktirati, na primjer, Agroturizam Nežić te će im “poslati” svoje goste ako oni imaju slobodnih mjesta u svojoj konobi.

Ovakav oblik suradnje među agroturizmima omogućava im da stvore toleranciju jedni prema drugima te da se konkurentska priroda vlasnika istih usmjeri u druge aspekte njihova poslovanja. To je posebice slučaj u malim mjestima, kao što je Zrenju u Istri, gdje su agroturizmi na nekoliko kilometara, odnosno metara udaljenosti jedni od drugih. Svojevrsnim “dijeljenjem” gostiju rješavaju probleme popunjenosti, a istovremeno jačaju te poboljšavaju svoje odnose i stvaraju si dobar imidž pred gostima.

4.3.2. Uključenost lokalne samouprave i turističke zajednice u aktivnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Agroturizam Nežić, Agroturizam Tončić, Agroturizam Gardina te Gospodarstvo Vežnaver dio su Općine Oprtalj. Kao što je i prije navedeno, neki od njih aktivno sudjeluju u manifestacijama koje Općina organizira, primjerice Tuber(food)fest u Livadama i Kestenijada Oprtalj u kojima sudjeluju članovi Gospodarstva Vežnaver, točnije OPG Mario Vežnaver i Pčelarstvo Vežnaver. Isto tako, jedan od vlasnika Agroturizma Nežić sudjeluje na Međunarodnom susretu harmonikaša Zrenj, kojeg također organizira Općina Oprtalj. Što se tiče promocije obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, točnije agroturizama, isti su predstavljeni na službenim stranicama Općine.⁷⁹ No, ono što je primjetno jest da 3/4 obiteljska poljoprivredna gospodarstva smatraju da je Općina Oprtalj nerijetko “pasivna” u kontekstu suradnje s obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima općenito, te manifestacijama i edukacijama za iste.⁸⁰

Turistička zajednica Općine Oprtalj, posljednjih je godina provela nekoliko edukacija za, primjerice, vlasnike privatnog smještaja, ugostitelje i drugo. U 2024. godini je objavljena obavijest o edukaciji koja se održava u gradu Buje, a s tematikom vođenja privatnog

⁷⁹ Općina Oprtalj, oprtalj.hr; zadnje pristupljeno 29.04.2024.

⁸⁰ Podaci dobiveni putem intervjua odabranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

smještaja.⁸¹ Kako vlasnici obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava navode, takvih edukacija je bilo i prijašnjih godina, te su iste bile iznimno kvalitetne i prisustvovali su istima. No, te edukacije nikada nisu direktno usmjerene ka OPG-ovima, odnosno agroturizmima. Većina smatra kako bi bile potrebne dodatne edukacije, s obzirom na to da je ovakvo poslovanje specifično te zahtjeva dodatnu “dozu” planiranja i priprema. To može uključivati, primjerice, edukacije ili sastanke u situacijama kao što je COVID-19 pandemija, kada su vlasnici agroturizama bili stavljeni “pred gotov čin”, bez detaljnih uputa što im je činiti i kako se ponašati u takvoj izvanrednoj situaciji.⁸²

Iako postoje određene manifestacije kroz godinu, prema viđenju ispitanika vidljiv je ponavljajući “uzorak” svojevrsnog zanemarivanja OPG-ova od strane Turističke zajednice općine u kontekstu donošenja mjera i akcija za promociju i razvitak istih. Najčešće dobiveni podatak iz intervjua jest da su vlasnici i njihovi članovi obitelji “sve sami” stvorili, održavali i promovirali te da je u tome pogledu Turistička zajednica u zaostatku. To je bitno za naglasiti jer ova obiteljska poljoprivredna gospodarstva više od dva desetljeća ulažu napore u svoje poslovanje, pa samim time i (zasluženo) očekuju potporu Turističke zajednice. Zrenj i Škofi mala su mjesta koja spadaju pod Oprtalj, za koja neki ljudi gotovo nikada nisu čuli, a s druge strane imaju velik potencijal s obzirom na OPG-ove koji se ondje nalaze. Zasada je, od strane Turističke zajednice Oprtalj, aktivna jedino Facebook stranica “Visit Oprtalj”, koja objavljuje nadolazeće aktivnosti. Naspram turističke ponude koje stvaraju navedeni agroturizmi, to je zaista minimalno što se može napraviti u vidu promocije. Prema mišljenju uključenih predstavnika OPG-ova, potrebno je aktivno razraditi trenutnu ponudu te više se orijentirati ka obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima i njihovim potrebama.

⁸¹ Općina Oprtalj, oprtalj.hr; zadnje pristupljeno 29.04.2024.

⁸² Podaci dobiveni putem intervjua odabranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

4.3.3. Suradnja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s lokalnim stanovništvom na području Istarske županije

Suradnja lokalne zajednice i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava tema je od velikog značaja u području održivog razvoja, ruralnog gospodarstva i očuvanja kulture, a i od društvenog je značaja za ljude na tome području. Ovo istraživanje je pokazalo da lokalno stanovništvo podržava obiteljska poljoprivredna gospodarstva te im neki puta i pomažu. Za primjer takvih aktivnosti može se uzeti Agroturizam Tončić, kojima u poljoprivrednim poslovima zna pomoći lokalno stanovništvo, s obzirom na to da imaju velik obujam posla a sedam članova obitelji koje sudjeluju.⁸³

Ono što je također važan faktor u uspješnom surađivanju lokalnog stanovništva te OPG-ova jest upravo prije spomenuta veličina ovih istarskih mjesta. S obzirom na to da su si svi stanovnici blizu, i da mjesta nisu velika, izražena je značajna povezanost i solidarnost među ljudima. Za razliku od nekih većih mjesta ili gradova, ovdje se svi poznaju, uvažavaju a naposljetku i družu. Isto tako, međusobno se podržavaju, pa je za očekivati da će lokalno stanovništvo biti ponosno na svoje naselje i sve ono što ga sačinjava, a posebno ono za što ljudi na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima godinama rade i ulažu trud.

No, ovdje se također nailazi na problematiku da se većina ljudi na ovome području bavi poljoprivredom, pa čak i ako žele, nisu uvijek u mogućnosti “pružiti ruku” i pomoći obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.

⁸³ Podaci dobiveni iz intervjua s sinom vlasnice Agroturizma Tončić

Zaključak

Evidentno je da su obiteljska poljoprivredna gospodarstva svojim postankom predstavila svojevrsnu prekretnicu u poljoprivredi. Poljoprivrednici više nisu bili samo obrađivači zemlje, već i vlasnici svog poslovanja koji su odgovorni za svoje prihode. Svojim razvitkom omogućili su poboljšanje turističke ponude na manje naseljenim i/ili razvijenim područjima, osiguravajući razvitak tih područja. Lokalne zajednice ruralnih područja, kao što je i spomenuto, ovise o razvitku upravo tih djelatnosti, s obzirom na to da su infrastrukturno, ili možda geografski ograničeni. No, ono što je u ovome kontekstu ključno za njihov uspjeh jest upravo adekvatna suradnja lokalne zajednice i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

Vidljivo je da je u Europi brojnost obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava sve veća, te da su prisutna kroz gotovo čitavo područje iste. Isto tako, primjetan je trend rasta broja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u državama gdje je turistička industrija izrazito razvijena, što ukazuje na potencijalan rast brojnosti agroturizama u tim državama. U Hrvatskoj su također vidljive impresivne količine obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, čak i na područjima države koja su manje (turistički) razvijena. Isto tako, vidljivo je da sve više obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj se bavi turističkim djelatnostima, te sve više postaju trend u gotovo svakoj županiji. Ono što je također primjetno jest da je najčešći oblik u Hrvatskoj pružanje ugostiteljskih usluga, što turistima ide u prilog jer imaju priliku isprobavati autohtone hrvatske specijalitete.

Lokalne zajednice, kao nosioci identiteta i kulturnog naslijeđa određenog područja, kompleksan su pojam koji ovisi o mnogo drugih faktora. Turizam može znatno ekonomski, kulturalno i društveno pridonijeti lokalnim zajednicama, adekvatnim selektiranjem aktivnosti te uzimanjem u obzir važnost očuvanja tradicije i kulture toga područja. Postojanje i poboljšanje mjera i normi za praćenje razvoja turizma u lokalnim zajednicama glavno je rješenje za izbjegavanje problema kao što je komercijalizacija kulturne i povijesne baštine u svrhe turizma. Iz istraživačkog dijela rada vidljiva je razvijenost obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Istre. Također je vidljiv ponavljajući „uzorak“ kod njihova nastanka, poslovanja te zadovoljstva suradnjom s lokalnom zajednicom. Prvenstveno, vidljivo je da su počeci svih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava bili krajem devedesetih godina prošlog stoljeća, odnosno početkom ovog stoljeća. Isto tako, može se primijetiti da je svako ispitano obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo krenulo gotovo iz „ničega“ te su godinama ulagali napore i trud

da bi stvorili ono što imaju danas. Odnosno, primjetno je da niti jedno ispitano poljoprivredno gospodarstvo nije imalo bogatstvo u naslijeđu koje je kasnije bilo iskorišteno u svrhe izgradnje i stvaranja istog. Isto tako, bitno je za naglasiti lokaciju ovih poljoprivrednih gospodarstava – svi se nalaze u krugu od nekoliko kilometara, pa samim time su vidljive neke sličnosti kod njih. Primjerice interijer i eksterijer njihovih restorana i konoba, gdje su sve kuće izgrađene od kamena, s drvenim kopcima na prozorima, najčešće u nekoj boji. U interijeru tih restorana i konoba mogu se pronaći mnogi drveni naglasci, a u fokusu restorana/konobe se gotovo u svakome može pronaći veliki kamin. U svakodnevnom poslovanju ispitanih poljoprivrednih gospodarstava primjetno je da ne sudjeluju svugdje svi članovi obitelji. Razlog tome je što se djeca, odnosno unuci vlasnika poljoprivrednih gospodarstava često sele u veće gradove te se ondje zaposle i žive. Najveća razlika je vidljiva kod obujma poslovanja, jer neki imaju mnogo zemlje, domaće životinje, restoran te smještajne objekte, dok, s druge strane, neki nemaju smještajne objekte i bave se isključivo prodajom i proizvodnjom proizvoda, ili pak imaju samo restoran. No, to ne znači nužno da netko bolje posluje a netko lošije. Na području istarske županije vidljiv je trend rasta broja, specifično agroturizama, koji su sve više napredni, nude veliku količinu usluga te su modernizirani.

Kada se sagleda suradnja ispitanih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s lokalnom zajednicom, može se zaključiti da se ta suradnja najviše očituje kroz međusobnu suradnju OPG-ova. Bilo to zbog društvene prirode Istrijana, ili pak potrebe da se svatko izbori za sebe, njihova suradnja postojana je već dugi niz godina, a faktor koji je tu ključan je veličina mjesta u kojem se nalaze. Iako si pomažu, prilikom intervjuiranja navedenih OPG-ova zaključeno je da je i prisutna doza konkurentnosti, no nikada do granica da će se susjednom, odnosno konkurentnom OPG-u načiniti nekakva šteta. Isto tako, vidljivo je da ih lokalno stanovništvo podržava, neki put i pomaže, no s obzirom na to da je većina ljudi na ovome području poljoprivrednik, intenzitet te suradnje nije jak.

Ispitivanjem obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, može se zaključiti da je gotovo svaki od njih nezadovoljan razinom suradnje s pripadajućom turističkom zajednicom, odnosno općenito svojom Općinom. S obzirom na to da su se kroz godine morali sami izboriti i izgraditi sve ono što danas imaju, smatraju da bi s te strane trebali imati veću podršku. Odnosno, vidljiv je ponavljajući obrazac zanemarivanja OPG-ova u vidu minimalne promocije i poticaja za iste. Ne samo u financijskome smislu, već i u vidu organiziranja manifestacija koje bi ih mogle adekvatno predstaviti. Iako županija organizira nekoliko manifestacija na kojima OPG-ovi

mogu sudjelovati, lokalna samouprava nedostatno je razvijena u tome pogledu. Najčešće se, na manifestacijama koje organizira Turistička zajednica Općine, predstavljaju proizvodi OPG-ova, no zanemaruje se ključna stavka, a to je njihovo poslovanje. Uvođenjem, primjerice, dana otvorenih vrata za obiteljska poljoprivredna gospodarstva na tome području omogućilo bi im da detaljno predstave posjetiteljima kako rade, što sve nude, a naposljetku mogu i prodavati (ako imaju) svoje proizvode. Turistička zajednica bi na taj način privukla novu skupinu posjetitelja, koji bi imali mogućnost vidjeti sva obiteljska poljoprivredna gospodarstva na tome području te izabrati koga žele u budućnosti posjetiti. Također, iz intervjua s obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima primjetno je da su svi samouki, a neki su otišli na dodatne edukacije u inozemstvo. To ukazuje na nedostatak edukacija specifično za OPG-ove, a da se nalaze na području Općine. Iako su te edukacije prisutne na drugim lokacijama u županiji, te lokalna samouprava prosljeđuje obavijesti o istima, mnogi si ne mogu priuštiti, pogotovo tijekom turističke sezone, da izbivaju na nekoliko dana u nekom posve drugom gradu. Također, bitno je naglasiti da je vidljivo da su razinom suradnje s Turističkom zajednicom zadovoljni upravo oni koji se ne bave ugostiteljskim djelatnostima te nemaju smještajne objekte, jer svoje proizvode predstavljaju na manifestacijama diljem županije. Sudjelovanjem na tim manifestacijama osigurali su si stalne kupce, a samim time i kontinuirane prihode.

Iako su možda u nekima aspektima zanemarivani, ispitani OPG-ovi uspješno posluju dugi niz godina baš zbog svoje srčanosti, predanosti poslu i ljubavi prema istome. Postoji mnogo faktora koji su utjecali na njihov kontinuirani uspjeh, no zasigurno je da ljubav prema životu na selu i njihovoj obitelji jedan od glavnih.

Bibliografija

Aref, Fariborz, Ma'rof Redzuan, Sarjit S. Gill. "Community Perceptions toward Economic and Environmental Impacts of Tourism on Local Communities.", *Asian Social Science*, 2009., članak

Blackstock, Kristy. „A critical look at community based tourism.”, *Community development journal*, 2005., članak

Clark, A. „Understanding community: a review of networks, ties and contacts“, *University of Leeds - ESRC National Centre for Research Methods at the Universities of Manchester and Leeds*, 2007., članak

Dr. Sergejev, Dimitrije. "Što je lokalna zajednica (komuna)?", *Sociologija i prostor : časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, No. 59-60, 1978.

Goodwin, Harold i Rosa Santilli. "Community-Based Tourism: a success?", *ICRT Occasional paper*, 2009, članak

Hamzah Zainab, Amran, Khalifah. "Handbook on Community Based Tourism "How to Develop and Sustain CBT""; *Apec Tourism Working Group, Asia-Pacific Economic Operation*, 2009.

Krajinović, Aleksandra, Dijana Čičin-Šain, Marija Predovan. "Strateško upravljanje upravljanjerazvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice.", *Oeconomica jadertina*, 2011., članak

Malek, Anahita, Carlos Cota. "Integrating Communities into Tourism Planning Through Social Innovation.", *Tourism Planning & Development*, 2014., članak

Narodne Novine (narodne-novine.nn.hr). , Ministarstvo poljoprivrede-pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima; čl. 3; Prilog I "Popis dopunskih djelatnosti na OPG-u"; Zakon o pružanju usluga u turizmu, glava V., čl. 94

Pavić-Rogošić, Lidija ,Višnja Jelić Mück, Roman Haken, Jadranka Pelikan, Petar Mamula. "Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja: priručnik za provedbu pristupa Leader u Hrvatskoj"; *Tisak Bestias, Zagreb* , 2010.

Pavić-Rogošić, Lidija. „Naša zajednica, naša odgovornost, priručnik za uspješno organiziranje lokalne zajednice.“, *Naklada Odras*, 2004.

Zakon Republike Hrvatske, “Zakon o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima”, Stavka IV. (čl. 15, 17, 18,27)

Internetske stranice:

Hrvatska enciklopedija, www.enciklopedija.hr/clanak/lokalna-zajednica; zadnje pristupljeno 18.03.2024.

Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske, poljoprivreda.gov.hr; zadnje pristupljeno 18.03.2024.

Europska komisija, Eurostat, ec.europa.eu; zadnje pristupljeno 18.03.2024.

Statista, www.statista.com, zadnje pristupljeno 18.03.2024.

OPG-ovi Hrvatske, www.opgovi.hr; zadnje pristupljeno 19.03.2024.

Eurokonzalting, eurokonzalting.com, zadnje pristupljeno 19.03.2024.

Jezikoslovac, jezikoslovac.com; zadnje pristupljeno 22.03.2024.

InterMedia Projekt, intermediaprojekt.hr; zadnje pristupljeno 22.03.2024.

Idemo na selo!, idemonaselo.hr, zadnje pristupljeno 10.04.2024.

Istarska županija, www.istra-istria.hr; zadnje pristupljeno 29.04.2024.

Turistička zajednica Istarske županije, www.istra.hr; zadnje pristupljeno 29.04.2024.

Pčelarstvo Vežnaver, www.api-veznaver.eu; zadnje pristupljeno 23.04.2024.

Udruga pčelara “Lipa” Pazin, www.lipa-pazin.hr; zadnje pristupljeno 24.04.2024.

Istria Gourmet, <http://www.istria-gourmet.com>; zadnje pristupljeno 24.04.2024.

Zigante Truffle Days, sajamtartufa.com; zadnje pristupljeno 24.04.2024.

Općina Oprtalj, oprta1j.hr; zadnje pristupljeno 24.04.2024.

Agroturizam Monticello, pincin-monticello.hr; zadnje pristupljeno 25.04.2024.

TripAdvisor, www.tripadvisor.com; zadnje pristupljeno 27.04.2024.

Dani otvorenih vrata agroturizama Istre, dovai.eu; zadnje pristupljeno 27.04.2024.

Poslovni dnevnik, www.poslovni.hr; zadnje pristupljeno 27.04.2024.

Hrvatske Karta, hrvatskekarta.com; zadnje pristupljeno 27.04.2024.

Popis ilustracija

Grafikoni

- Grafikon 1. Broj poljoprivrednih gospodarstva Europe, obiteljskih i ne obiteljskih; podaci za 2020. 9 godinu, izvor: Eurostat; zadnje pristupljeno 18.03.2024
- Grafikon 2. Raspodjela poljoprivrednih gospodarstva (postotni udio obiteljskih i ne obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva) u pojedinoj državi; podaci za 2020. godinu, izvor: Eurostat; zadnje pristupljeno 18.03.2024. 10

Slike

- Slika 1. Agroturizam Nežić; izvor: slika autorice 29
- Slika 2. Proizvodi, zahvalnice i diplome Pčelarstva Vežnaver; izvor: slika autorice 30
- Slika 3. Neki od proizvoda u ponudi OPG-a Mario Vežnaver; izvor: slika autorice 32
- Slika 4. Agroturizam Monticello, izvor: slika autorice 33
- Slika 5. Agroturizam Tončić; izvor: slika autorice 35
- Slika 6. Agroturizam Gardina; izvor: slika autorice 37